

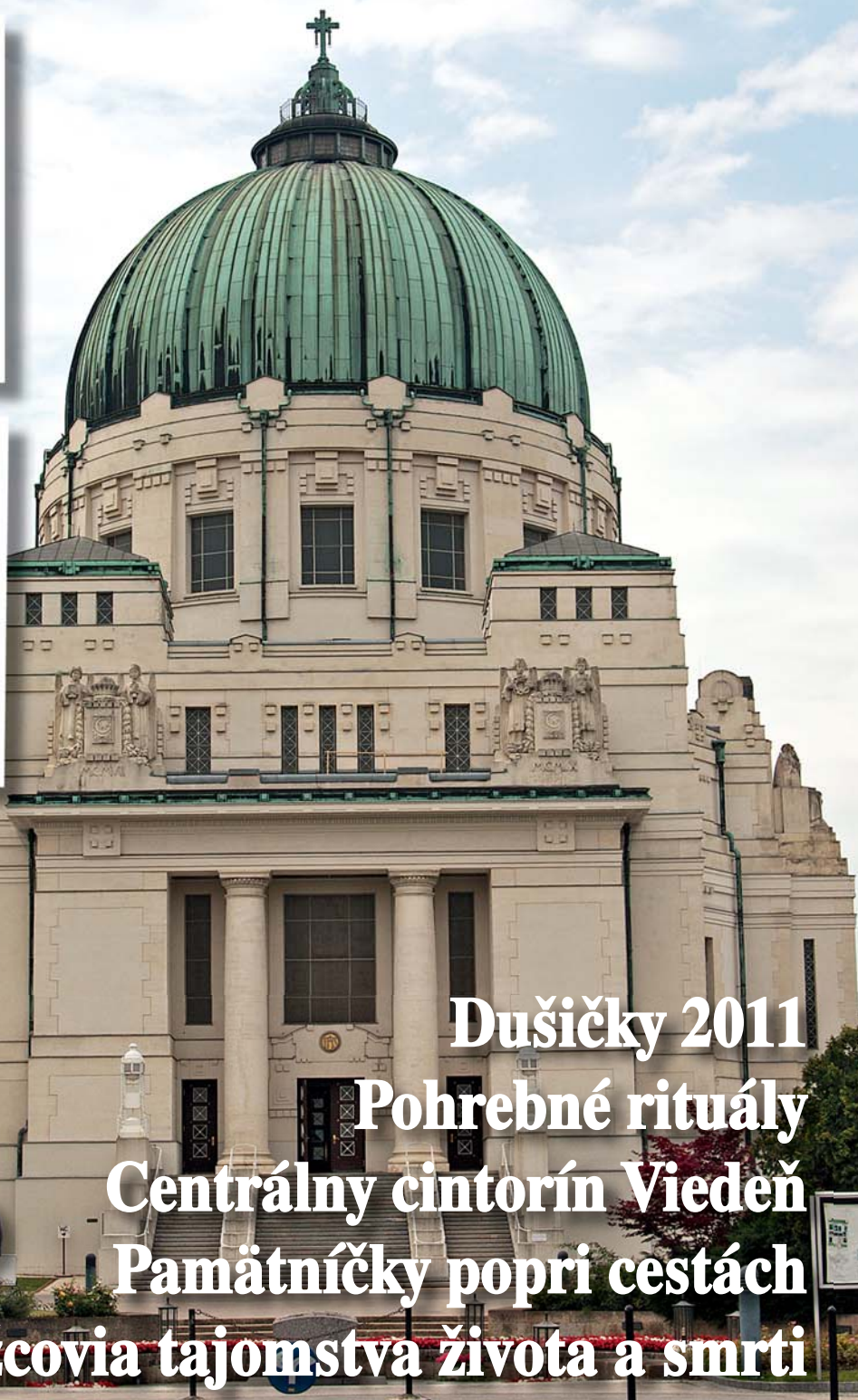
Slovenský pohrebák

magazín nielen pre profesionálov

III / 2011

Publikované pod záštitou Slovenskej asociácie pohrebných a kremačných služieb

Dušičky 2011

Pohrebné rituály

Centrálny cintorín Viedeň

Pamätníčky popri cestách

Strážcovia tajomstva života a smrti

Rozhovor s hlavnou architektkou Ingrid Konrad

Dnes píše Pavel Ondera

Letné dni sú už za nami, prichádza jeseň. Po všetkých zážitkoch, ktoré sme prežili na svojich dovolenkách sa môže zdať, že nadchádzajúce obdobie bude časom všednosti, bežných starostí, časom utopenom v zhodne pracovných a rodinných povinnostiach. Jeseň zvykne ubehnúť veľmi rýchlo. Dni sa krátia, človek má pocit ako keby deň už ani nemal dvadsaťštyri hodín. Míľovými krokmi sa blíži koniec roka, ak sa pozrieme do kalendára zistíme, že v čase kedy vychádza toto číslo, nám do konca roku 2011 chýba už len sto dní.

Podobne ako vy, naši čitatelia, inzerenti, odberatelia, ani my neskladáme ruky do lona. Chcem pri tejto príležitosti dať do pozornosti významné udalosti, ktoré príchod nového roku predchádzajú.

V prvom rade sú to dve výstavy z oblasti pohrebníctva a činností súvisiacich s ním. Prvá sa bude konať v horo-rakúskom meste Ried im Innkreis v dňoch 23.-25. septembra pod názvom DEVOTA 2011.

Druhá, pre našu krajinu zaujímavejšia z hľadiska dostupnosti a absencie jazykových bariér sa koná 4.-5. novembra na výstavisku v Brne. Ide o 8. medzinárodný veľtrh pohrebníctva pod názvom VENIA – MEMENTO 2011, ktorý prebieha, ako to už naznačuje názov, v spolupráci s poľským veľtrhom pohrebníctva MEMENTO. Víťanmi sú všetci vystavovatelia, návštevníci zo štátov celej Európy, Slovensko nevnímajú.

Kým výstav z oblasti pohrebníctva a súvisiacich služieb sa iste zúčastní z prevažnej väčšiny odborná verejnosť a podnikatelia priamo či nepriamo prichádzajúci do styku s touto činnosťou, krátko pred výstavou v Brne prebehne, ak to tak môžeme nazvať, iná celonárodná akcia, ktorej sa zúčastní takmer každý z nás. Kto háda, že ide o sviatok Všetkých svätých v spojení s Pamiatkou zosnulých háda správne. Po tieto dva dni zvykneme navštevovať miesta posledného odpočinku našich drahých. Cintoríny sa menia na kvetinové záhrady, v podvečer, keď do tmy žiaria tisíce svetielok vyvolávajú atmosféru tajomnej večnosti. Sú to hodiny, keď mladí i starí stíchnu, hľadiac realite života priamo do tváre. Chvilke dôstojnosti, spomienok, smútku i bolesti a žiaľu. Rozcitlivení vstupujeme na cintoríny a ešte rozcitlivejší ich opúšťame.

Naša redakcia sa rozhodla práve v týchto dňoch predstavovať verejnosti náš magazín priamo na miestach činu. Keďže sídlo máme v hlavnom meste, i tu bude naša akcia prebiehať. Magazín bude k dispozícii každému, kto odpovie na štyri položené anketové otázky zdarma. Týmto chceme nielen priblížiť obsah konkrétneho čísla širokej verejnosti, ale čo je hádam najdôležitejšie, poukázať na to, že nepísané tabu hovorí o posledných veciach človeka je už minulosťou. Paralelne s našou akciou bude prebiehať súťaž o najlepšiu fotografiu s „dušičkovou“ tematikou celoslovenského charakteru, viac v obsahu tohto čísla.

Vstupujeme do jesennej časti roku, ktorá je podobne ako ostatné tri, krásna svojou osobitosťou. Ktorýsi mysliteľ prirovnal ročné obdobia k ľudskému životu. Každé z nich je pekné a zaujímavé niečím iným, človek by mal prežiť všetky v pokoji, rado a nádeji. Želám Vám v mene celej našej redakcie do prichádzajúcich dní, týždňov a mesiacov pevné zdravie, obdobie plné pokoja, lásky a porozumenia.

pavel ondera

Slovenský Pohrebák Prvý magazín na Slovensku špecializovaný na oblasť pohrebníctva ● Vychádza štvrťročne, ročník 1, číslo 3, september 2011 ● Vydavateľstvo SAPaKS, Slovenská asociácia pohrebných a kremačných služieb, Trojičné námestie 12, 821 06 Bratislava, e-mail: sapaks@sapaks.sk ● Redakcia: Ladislav Stríž, PhD., Igor Haraj, PhD., Mgr. Zuzana Voštenáková, Mgr. Marcel Lincényi, PhD., Bc. Zuzana Dinková, Kristýna Krásniková, Pavel Ondera ● Adresa redakcie: Trojičné námestie 12, 821 06 Bratislava, fax: 02/452 480 71, 0903 716 024, e-mail: slovensky@pohrebak.sk ● Internetová forma: www.slovensky-pohrebak.sk ● Obálka - Cintorín Viedeň, foto Pavel Ondera ● Grafická úprava/layout: Lýdia Vercholáková - www.grafickeprace123.sk ● Tlač: INTER PRINT spol. s r. o., Vajnorská 135, 832 37 Bratislava ● Evidovaný MK SR č. EV 4257/11

Strážcovia tajomstva života a smrti - DRUIDI

Katka Kmošenová

Odjakživa boli a stále sú, zahalení oparom tajomstva. Magickí uctievači múdrosti a večnosti duše – Druidi. Keltskí kňazi, o ktorých už Rimania tvrdili, že komunikujú jazykom Bohov. Na žulovej hore, blízko neba, tam kde sídlil ich Boh slnka Belen, oslavovali smrť. Každý pohrebný obrad v ich réžii, niesol v sebe niečo rituálne silné, neuchopiteľné a večné.

Nezáujem o telo, len o dušu

Už rímsky vojvodca Gaius Iulius Caesar v svojich Zápiskoch o vojne v Galii premýšľal nad nevyspytateľnosťou tohto národa. Všimol si, že Kelti bojujú nahí a necítia potrebu chrániť svoje telo. Neúcta k fyzickej schránke? Odpoveďou sú azda ich pohrebné rituály. I keď spočiatku pochovávali kostrovo, neskôr spalovaním, ich pohrebiská nakoniec celkom zmizli. Možno sa stratili a možno nie. Súvisí to s ich kultom o posvätnéj úcte k duši. Antické pramene potvrdzujú, že keltskí druidi rešpektovali reinkarnáciu. Telo nebolo dôležité, ak ho už duša nepotrebovala. Mŕtvych hádzali do rieky a znamenalo to niečo viac, ako len symbolický rituál... Jednoducho, neuznávali múry, väzby, hranice a asi aj preto svoje stretnutia a obrady uskutočňovali na lúkach, či hlboko v lesoch. Išlo o neutíchajúcu túžbu, splynúť s prírodou, ale najmä s neviditeľným svetom nesmrteľných bohov. A nechýbali pravidelné obete, nielen zvieracie, ale aj ľudské.

Geniálna pamäť a obeť

Paradoxne, svoje vedomosti, aktivity a filozofiu si Druidi nezaznamenávali. Čo to sa zachovalo, ale iba vďaka Rimanom. S určitou istotou sa však dá povedať, že v komunitách hrali role šamanov, vykladačov právd o dôležitosti života a nevyhnutnosti smrti. Slovo druid pochádza z gréckeho drus (dub) a zo sanskrtu vid (znalosť). Možno teda predpokladať, že svoje vedomosti a umenie najčastejšie uplatňovali v posvätných dubových hájoch. Minimálne tam vykonávali svoje posvätné obrady a meditácie, prípadne práve tam sa zaoberali aj liečiteľstvom. Vzbudzovali úctu a rešpekt.

Druidom sa mohol stať každý, kto o túto poctu stál, nezávisle od spoločenskej triedy. Musel však spĺňať jednu veľmi dôležitú podmienku - disponovať vynikajúcou pamäťou. Adepti sa veľa rokov učili naspamäť kvantá textov v archaickej reči, ktorej rozumeli iba druidi, možno preto, aby ich tajomstvá ostali uchránené pred nepovolnými. Príprava na dráhu druida mohla niekedy trvať aj dvadsať rokov.

Učenie o nesmrteľnosti duše

Podstatou ich svetonázoru bola viera v nesmrteľných bohov a nesmrteľnosť duše. Práve tá, podľa nich, po smrti prechádza do iných bytostí. Druidi mali zároveň obrovský politický vplyv. Keďže boli organizátormi protirímskych povstaní a bránili romanizácii, Rimania ich nemali veľmi v obľube. Vystupovali aj ako nezávislí sudcovia rozhodujúci pri medzikmeňových sporoch a podobne. Neskôr už druidi netvorili striktné uzavreté kasty ani čisto náboženské spoločenstvo. Do svojich radov postupne prijímali i príslušníkov ostatných spoločenských vrstiev, náboženskú funkciu prevýšila ich pedagogická a súdna činnosť. Najdlhšie sa inštitúcia druidov udržala v Írsku. Ich nástupcami sa tam stali filedi, neskorší zakladatelia stredovekých škôl.

Keltské pohrebiská

Kelti, ktorí osídlili južné Francúzsko, stavali svojim bohom svätyne. K svätyňi v oppide Entremont viedla asi stometrová, dlhá cesta, lemovaná sochami hrdinov (hrdinov). Vnútri sa nachádzali výklenky pre ľudské lebky. Podobný nález je známy z oppida Roquepertuse. Kult ľudskej hlavy bol medzi Keltmi všeobecne rozšírený. Z ostatných oblastí obývaných Keltmi existujú doklady o posvätných miestach kultového charakteru, ohradených plotom či priekopou. Často nimi boli iba háje s posvätnými stromami, na posvätný účel však mohol slúžiť len jeden strom, kôl či stĺp. Na území Slovenska máme z tohto obdobia doloženú svätyňu na centrálnom hradisku Havránok v Liptovskej Mare, kde sa na veľkých žiaroviskách spaľovali obetné dary ako šperky, mince, poľnohospodárske plodiny či zvieratá. V hlboko zapustenej jame v strede objektu sa zachovali nespálené pozostatky ľudských obiet.

Ilustračné fotografie internet

Pohrebné rituály v minulosti

Starí Slovania si ctili dušu zosnulého

Dnes sa pri pohrebných obradoch ľúčia pozostalí zo zosnulým priamo v obradnej sieni, hoci ešte na dedinách sa zvyknú zachovávať rôzne zvyky zo starších čias. Ako prebiehali tieto rituály v minulosti a na čo pozostalí kládli dôraz pri rozlúčke? Viac už hovoríme s etnografkou Ludmilou Pulišovou z Gemersko-malohontského múzea v Rimavskej Sobote, ktorá sa zaoberá predovšetkým zvykmi, obradmi a rituálmi súvisiacimi s pochovávaním.

Ludmila Pulišová

Pohreby a pohrebné obyčaje vo vidieckom prostredí boli odlišné od mestského prostredia. Ľudia smrť predpovedali podľa rôznych úkazov, ktoré si všímali najmä v čase choroby blízkeho – kuvikanie kuvika, brechot psa, praskanie skla. Ak bol niekto smrteľne chorý, snažili sa mu umieranie uľahčiť položením na slamu, alebo na zem, ktorá mala chorému odovzdať životodarnú silu. Po konštatovaní smrti pozostalí zastavili hodiny v čase smrti, otvorili okno, aby duša mohla vyletieť a zastrelili zrkadlo čiernou látkou, aby sa duša nevidela.

Svetielko pri zosnulom

Kedysi, keď ľudia umierali doma a doma zostávali i tri dni po smrti, pozostalí robili viacero úkonov, ktorými si mŕtveho jednak uctili, no zároveň sa mu prostredníctvom daných obradov snažili zabrániť, aby po smrti škodil živým, prípadne aby sa po smrti vracal. Hneď po úmrtí zatlačili mŕtveho oči, lebo ak by sa na niekoho po smrti pozrel vzal by ho so sebou. Tak tiež hodiny sa zastavili na čase smrti, zrkadlo sa zastrelilo čiernou látkou, aby sa mŕtvy v ňom nevidel, lebo ináč by sa stále vracal medzi živých. Dôležité bolo tiež otvoriť okno, aby duša mohla vyletieť. Slamu z postele, na ktorej ležal nebožtík, spálili. Mŕtveho umyli tkaninou namočenou vo vode, alebo víne a obliekli ho do sviatočných šiat.

Po tom, ako sa ľudia z dediny dozvedeli o úmrtí v rodine, danú rodinu navštevovali, spomínali na zosnulého, večer sa pri mŕtvom modlili, prípadne spievali náboženské piesne. Pred polnocou sa všetci rozišli a pri mŕtvom nechali horieť svetielko. V minulosti bolo v dome, kde ležal zosnulý, zakázané pracovať, zahasil sa i oheň, preto domáci jedli buď suchú stravu, prípadne

im nosili jedlo susedia. V súčasnosti tieto obrady vymizli práve v súvislosti s tým, že zosnulý je uložený v dome smútku. Rodinu, v ktorej došlo k úmrtiu, navštevujú príbuzní a susedia, no doma sa už nemodlia. V niektorých lokalitách sa chodievajú ženy modliť do domu smútku.

Očista po návrate z cintorína

V deň pohrebu dali mŕtveho do truhly. Truhlu vynášali z domu vždy nohami napred, aby sa mŕtvy nevracal. Keď prechádzali ponad prah, trikrát s ňou o prah udreli na znak rozlúčky. Pohrebný obrad sa kedysi konal na dvore, a to bez ohľadu na počasie. Po jeho skončení sa sprievod pobral na cintorín. Na čele šiel miništrant s krížom, kňaz, kantor, muži, hudba, muži nesúci truhlu, potom príbuzní zomrelého a na koniec ženy.

Pri pohrebe Rómov boli súčasťou sprievodu i muzikanti. Kým vypevádzali zosnulého hrávala sa špeciálna skladba Halal-máš, pri ukladaní truhly do hrobu sa hrali skladby podľa želania pozostalých. Ak si to rodina želala hralo sa počas celého pohrebu. Často sa na jednom pohrebe zišlo 15 až 20 muzikantov. V niektorých lokalitách Gemera – Malohontu sa po pohrebe príbuzní rozlúčili s mŕtvym obídením okolo hrobu. Čo sa týka zvyku hádzať na truhlu v hrobe hrudy hlíny, ten sa rozšíril v regióne najmä v medzivojnovom období v súvislosti s tým, aby mŕtvemu bola zem ľahká.

Cestou z cintorína sa nemalo obzerať – ten kto sa najviac obzeral, mal v krátkom čase umrieť. Podľa ľudovej viery bol posledný zosnulý strážcom cintorína, kým neumrie niekto ďalší. Po návrate z cintorína si ľudia umyli ruky a očistili obuv, lebo do domácnosti sa nič z cintorína nemalo dostať.

Zvyklosti v rodinách

Kým bola rodina na pohrebe, jedna žena zvyčajne zostala doma a upravila interiér – odkryla zrkadlo, natiahla hodiny, celý dom vysvätila a zakúrila v peci. Po príchode ostatných z cintorína sa v dome zosnulého konal kar. Tento názov pohrebnej hostiny je odvodený z latinského Carmen, označujúceho modlitbu, zaklínanie, zariekanie. Spočiatku bolo pohostenie na kare veľmi jednoduché – pozostávalo z chleba, slaniny, pálenky, neskôr z hydiny, ak zomrel gazda uvarili kohúta, ak gazdina sliepku.

Konanie pohrebných hostín bolo známe aj u starých Slovanov. Vtedy sa odohrávali priamo na hrobe, pričom sa verilo, že duša sa týchto hostín zúčastňuje. Súčasný kar možno považovať za pozostatok týchto slávností. Čo sa týka smútočného odevu pozostalých, ten bol v minulosti biely, prípadne sa nosili málo zdobené odevné súčiastky, muži sa často obliekali do staršieho odevu. Dĺžka nosenia smútočného odevu závisela od stupňa príbuznosti, pričom najdlhšie mala smútiť manželka za manželom a matka za dieťaťom – niekde i jeden a pol roka. V 19. storočí sa postupne pod vplyvom mestského prostredia začali nosiť ako smútočné tmavé farby, pričom čierna začala prevládať po 1. svetovej vojne.

Pohreb mladého a staršieho

Ak zomrel mladý člen rodiny, spôsob rozlúčky s ním sa odohrával odlišne ako pri staršom človeku. Rozdiel pri pohrebných obradoch starších a mladších zosnulých sa prejavoval napríklad pri pohrebe mladých slobodných ľudí. Chlapec alebo dievča, ktorí umreli ako slobodní, boli v truhle oblečení vo svadobnom odevu. Dievčatám dávali i partu a chlapcom pierko. Taktiež pohrebný sprievod v tomto prípade mal pripomínať svadobný – dievčatá boli oblečené ako družičky a mládenci ako družbovia. V sprievode sa niesli i svadobné atribúty, napr. svadobný stromček, koláč, jablko... Oblečené v bielom sa pochovávali i mladšie dievčatá a deti. Kedysi, pokiaľ umrelo malé

dieťa, matka mu nemala ísť na pohreb, lebo by jej i ďalšie deti umierali. Deti, ktoré umreli pred pokrstením, sa v minulosti často pochovávali bez cirkevných obradov, bez účasti kňaza. Pohrebný obrad v takomto prípade mohol vykonať napríklad i kantor.

Pohreby Rómov

Prevažná väčšina týchto zvykoslovných prejavov konajúcich sa pri pohrebných obradoch u Rómov súvisí s povestným strachom Rómov z duchov zosnulých (múlo) a s vierou v posmrtný život podobný tomu pozemskému. Čo sa týka vartovania pri mŕtvom aj v starších písomných prameňoch sa spomína, že po úmrtí člena rómskej komunity bolo zvykom tancovať okolo mŕtveho, aby nemali k nemu prístup zlí duchovia. Kto by počas tohto tanca o zosnulého čo i len zavdil musel celú noc pri ňom sedieť sám a pozerieť, ako ho čerti odnášajú. Ak to neurobil, tradovalo sa, že isto v budúcom roku zomrie. V neskoršom období pozostávalo vartovanie najmä z rozprávania rozprávok, či príbehov zo života mŕtveho. Pri tom sa popíjalo, ako občerstvenie slúžili nevarené jedlá, alebo strava od známych, pretože v čase tri dni po smrti bolo varenie zakázané. Zaujímavý je vzhľad podzemnej časti hrobu u olašských Rómov. Túto časť zvnútra vybetónovali a potiahli kvietkovaným kobercom, alebo látkou, aby hrob pripomínal izbu. Po obvode hrobu bolo niekoľko malých výklenkov slúžiacich na uloženie osobných vecí mŕtveho – cigarety, šperky, pálenka, v prípade úmrtia muzikanta hudobný nástroj... Zakázané však bolo dávať do hrobu zápalky, aby sa mŕtvy nepopálil, a tiež hodinky, aby jeho duša nechodila po svete.

Zosnulých si pozostalí pripomínali prostredníctvom spomienkových slávností konajúcich sa v priebehu roka najmä na Dušičky, na Vianoce, Velkú noc a niekde aj na Turíce. Kým katolícki veriaci na hrobch pálili sviečky, reformovaní veriaci tak nerobili, Židia kládli na hroby kamienky.

Zuzana Voštenáková

poistenie pohrebných nákladov

POIŠTOVŇA
POŠTOVEJ BANKY

Myslite na svojich blízkych

dôstojná rozlúčka

Myšlienka predplatenia pohrebných nákladov siaha hlboko do histórie. Už v antickom Ríme existovali kluby, do ktorých členovia pravidelne finančne prispievali a z týchto príspevkov bol potom uhradený ich pohreb. Využívali ich najmä bežní rímski občania, ktorých pozostalí nemali dostatok financií na zaplatenie vysokých nákladov za pohreb.

Na Slovensku ponúka modernú formu tohto poistenia Poistovňa Poštovej banky. Klient, ktorý si uzavrel poistenie pohrebných nákladov už otázku, kto zaplatí jeho pohreb nemusí riešiť. Poistovňa vyplatí príbuzným zosnulého dohodnutú sumu a pomôže im zvládnuť ťažkú životnú situáciu. Suma, ktorú poistovňa vyplatí pozostalým, sa nezdaňuje a nepodlieha ani dedičskému konaniu. To znamená, že príbuzní majú peniaze k dispozícii rýchlo a môžu ich použiť na pokrytie nákladov spojených so smútočným obradom alebo kúpou náhrobného kameňa.

Poistovňa za smrť úrazom poisteného pozostalým vyplatí plnú sumu bez ohľadu na to, ako dlho klient poistenie platil. V praxi to znamená, že ak 50 ročný klient zomrie po dvoch rokoch od uzavretia zmluvy, poistovňa vyplatí jeho pozostalým 2 000 €, napriek tomu, že klient za dva roky na poistnom zaplatil iba necelých 196 €.

Keďže výdavky spojené s pohrebom bude mať klient pokryté vďaka poisteniu pohrebných nákladov, peniaze, ktoré má nasparené už teraz, môže použiť na svoje účely, alebo na potreby svojich blízkych.

VÝHODY POISTENIA POHREBNÝCH NÁKLADOV OD POŠTOVEJ BANKY

- ✓ nízka cena pre každého
- ✓ bez zdravotných prehládok
- ✓ plnenie nepodlieha zdaneniu a dedičskému konaniu

informujte sa:

osobne
na poštách a v pobočkách Poštovej banky, a. s.

telefonicke
02 / 33 00 00 31

elektronicky
www.ppabk.sk

Prvých 1500 poistených klientov
získa predplatné časopisu Lišiak
na celý rok 2012.
Akcia platí od 1. 10. 2011 do 31. 12. 2011.*

* Táto akcia Poistovne Poštovej banky, a. s. platí do odvolania, najneskôr však do 31. 12. 2011. Podmienky akcie sú zverejnené na internetovej stránke [www.ppabk.sk].

Predstavujeme

členov Slovenskej asociácie pohrebných a kremáčnych služieb

Sú pôvodcom z Azerbajdžanu a na Slovensku už trinásť rokov úspešne prevádzkujú jedinú súkromnú pohrebnú službu v Ružomberku, ktorá sa stará o nebožtíkov zo širokého okolia.

Rozprávali sme sa s konateľom pohrebníctva Azizom Jaradankulievom mladším

(29) o úspechu prevádzky pohrebníctva v menšom meste, súčasných legislatívnych podmienkach a tiež výzve asociácie do budúcnosti.

• Ako sa Vaša rodina na Slovensku dostala k práci v pohrebnej službe?

Otec prišiel na Slovensko v roku 1968, oženil sa so Slovenkou a ostal tu bývať. U moslimov je vždy prvoradá zabezpečiť rodinu akýmkoľvek spôsobom, aby mala všetko. Otec začal podnikat' vo viacerých oblastiach. Žiaľ, vo všetkom, čo začal, sa mu nedarilo tak, ako si predstavoval. Jedného dňa ho napadlo vyskúšať prácu v pohrebnej službe. Ešte dnes si pamätám na 16. jún 1998, keď otec prvý krát začal vykonávať túto prácu. Vtedy som ešte chodil na základnú školu a veľmi som z jeho nového povolania nadšený nebol, nakoľko som mu musel vypomáhať. Po skončení školy, som začínal pomáhať otcovi v pohrebníctve stále viac.

• Nemali ste problém vykonávať takéto povolanie, kde človek pracuje s mŕtvymi ľuďmi?

V pätnástich rokoch som bol s mojím otcom prvý krát v márnici, kde mi povedal, že pokiaľ neupravíme nebožtíkov, dovtedy odtiaľ nemôžeme odísť. Chodil som na pohrebnom voze, upravoval nebožtíkov, jazdil k dopravným a tragickým nehodám, vždy s rešpektom. Nebolo mi to príjemné, ale dalo sa to zvládnuť. Aj nebožtík je človek a vy mu musíte vzdať úctu. Robím túto prácu s plným nasadením, oblečením zosnulého, upravím tak, aby bola rodina spokojná. Veľmi nepríjemné je, keď upravujem malé deti, alebo blízku rodinu. Niekedy je nepríjemná aj manipulácia s mŕtvym telom po akejkoľvek nehode, alebo nešťastí.

• Aké je to vykonávať robotu, kde vám ľudia trúchlia?

Je to síce náročné, ale vy sa musíte vedieť vžiť do situácie pozostalých. Samozrejme, musíte nepripúšťať si ich smútok, na druhej strane neignorovať ich city. Ak s klientmi riešim danú vec, snažím sa do ich nešťastia vcítiť, avšak neplačem umelo.

• Myslíte si, že v regiónoch je menšia konkurencia ako v hlavnom meste, alebo iných krajských mestách?

Myslím si, že v súčasnosti je menšia konkurencia v regiónoch, nakoľko tu prežili len silnejšie a pružnejšie pohrebné služby. Keď sme začínali, v Ružomberku bolo päť pohrebných ústavov, a skončili sme iba my a mestský podnik. To zrejme svedčí o tom, že sme úspešní, aj keď sa, samozrejme nemôžeme porovnať

POHREBNÍCTVO

Aziz & syn

s väčšími pohrebnými službami, aké sú v Žiline či Bratislave. U nás je iná životná úroveň, aj preto u nás stojí pohreb cca 1000 euro, vo väčšom meste aj dva krát toľko. Robíme dosť pohrebov mesačne, ale každému sa snažíme naplno venovať. Nakoľko pôsobíme v menšom meste, tak sa s mnohými pozostalými poznáme osobne, čo je pre nás výhoda.

• Ako hodnotíte počet pohrebných služieb na Slovensku?

Ja si myslím, že pohrebných služieb na Slovensku je dosť. Na jednej strane je to dobré z hľadiska dostupnosti pre klientov. Nie je to však dobré z hľadiska konkurencie, ktorá nerobí dobrotu medzi pohrebnými službami. Myslím si, že by malo byť zachované, aby si pozostalý mohol slobodne rozhodnúť, ktorú pohrebnú službu chce a pohrebníctva by si nemali robiť naprieky. Napríklad naša pohrebná služba istého času nemala najlepšie vzťahy s konkurenciou v susednom okresnom meste. Prišlo však k tomu, že konkurencia potrebovala požičať pohrebné auto, ja som im vyšiel v ústrety a odvtedy sa vzťahy zlepšili.

• Aké máte skúsenosti s pochovávaním v zahraničí?

Ani otec, ani ja sme nikdy na pohrebe v Azerbajdžane či v Gruzínsku neboli. Myslím si, že v susednej Poľskej republike sú posledné rozlúčky o niečo honosnejšie ako u nás, čo môže byť spôsobené aj tým, že príspevok od štátu na pohreb je približne 900 euro. Ľudia nekúpia obyčajnú bukasovú, ale drevenú rakvu, pred umelými kvetmi sa radšej rozhodnú pre živú kyticu a zosnulých prevážajú na veľkých luxusných autách, čo si hocikto na Slovensku nemôže dovoliť. Horšie skúsenosti som si priniesol z pohrebu na Ukrajine, kde síce nebožtík má peknú truhlu, ale napriek tomu, že sa nachádzame v 21. storočí, mŕtvy je prevážaný na hrdzavom autobuse.

• Do akej miery legislatívne podmienky podporujú, respektíve robia prekážky pre existenciu pohrebných služieb na Slovensku? Ako hodnotíte novelu zákona 131/2010 o pohrebníctve?

Štát pomáha 80 eurovým príspevkom pozostalým minimálne. Nám ako podnikateľom štát novým zákonom skomplikoval

prevádzku pohrebných služieb, keď uzákonil, že každá pohrebná služba musí mať svoje chladiarenské zariadenie a vlastniť minimálne jedno vozidlo, ktoré je vybavené takýmto zariadením. Tým pádom sa vlastne všetkým pohrebníctvom zvýšili náklady, lebo museli zakúpiť takéto vozidlo, ktoré stojí minimálne jeden milión korún. Osobne si myslím, že chladiarenské vozidlo je hlúposť, nakoľko k mŕtvemu telu cez rakvu chlad neprejde.

● **Vaša pohrebná služba si zriadila chladiarenskú miestnosť v historickom dome smútku na Ružomerskom cintoríne. Bolo náročné zariadenie takejto miestnosti?**

Pred dvomi rokmi som kúpil na úver od mesta bývalý dom smútku. Bolo to veľké rozhodnutie, pretože som si nebol istý, či budem schopný splácať úverové splátky. Povedal som si, že to musí ísť a zariskoval som. V súčasnosti je v budove obliekareň a chladiarenský box, čo je dané zo zákona. Celú budovu však už druhý rok rekonštruujem, pretože nemám dosť finančných prostriedkov na dokončenie obnovy.

● **Prečo sa Vaša pohrebná služba rozhodla byť členom Slovenskej Asociácie Pohrebných a Kremačných služieb?**

Členom asociácie sme preto, lebo je lepšie riešiť spoločné problémy s podobnými ľuďmi. Vždy je dobré sa obrátiť na takého odborníka ako je predseda Ladislav Stríž, nakoľko nadväzuje na prácu svojich starých rodičov.

● **Ako hodnotíte činnosť asociácie?**

V prvom rade si želim, aby sme všetci vystupovali jednotne a dodržiavali pohrebný zákon. Je veľmi dobré, že pán predseda prezentuje našu prácu na Slovensku aj v zahraničí. Možno asociácia po pár rokoch dospeje k tomu, že pohrebné služby budú medzi sebou lepšie vychádzať, pretože viaceré z nich sa doteraz medzi sebou vždy len jedovali a robili si naprieky.

● **Aké máte ohlasy na Slovenský Pohrebák?**

Som veľmi rád, že asociácia vydáva Slovenský Pohrebák, pretože si ho radi prečítame u nás a je dobré, keď sa k nemu dostanú aj pozostalí. Zatiaľ sa v časopise nachádza z každého rožka troška a tak to má byť. Myslím si, že takýto časopis na Slovensko patrí, pre ľudí je pohrebníctvo vzdialené, pretože sa takmer nikdy nezapodieľajú tým, čo je pohrebníctvo a smrť. Naopak táto téma je blízka v čase smrti blízkeho a pritom ľudia často krát nevedia, čo majú robiť. Preto je dobré, keď si ktokoľvek náhodne prečíta Slovenský Pohrebák.

● **Čo želáte Slovenskému Pohrebáku do najbližších čísiel a rokov?**

Som veľmi rád, že si vaša redakcia všimne aj pohrebné služby v menších mestách, ako napríklad nás, pretože v celoslovenských médiách sa často prezentujú len predstavitelia pohrebných služieb z hlavného mesta. Celý redakcii želim, aby ste boli pružní ako doteraz, aby ste mali vždy o čom písať a hlavne, aby ste písali články, ktoré budú pohrebné služby zblížovať.

Rozprával sa mi

Spomíname

Keď sme v marci tohto roku robili rozhovor s Pavlom Ondrejom Backom, netušili sme, že to bude jeden z posledných, ktorý nám poskytne. Ešte na krste magazínu bol plný entuziazmu, sršal humorom, prekypoval duševným zdravím. Krátko po vydaní druhého čísla nás zaskočila smutná správa.

Vo veku nedožitých 83 rokov odišiel spomedzi živých. Potichu, v ústraní pekného Domova seniorov v bratislavskej Petržalke.

Náš bývalý kolega prežil pestrý život. Boli chvíle radosti no i smútku, odriekania sa, strachu o svoju existenciu, to všetko sprevádzalo životy všetkých, ktorí prakticky prežili takmer celé dvadsiate storočie. Keď v roku 1976 zakotvil svoju loď života v prístave bratislavskej pohrebnej služby, vedel, že je to na dlho. A skutočne, počas trinástich rokov prešiel viacerou funkciami až po vedúceho. Z tejto pozície už odišiel do zaslúženého dôchodku.

Jeho meno bolo však vždy spájané s bratislavskou pohrebnou službou, aj po dlhých rokoch. Zásluhu na tom, že bývalí spolupracovníci na neho nezabúdali ani po rokoch, má iste jeho povaha, čestnosť a ľudskosť, schopnosti citlivo riadiť tak veľký podnik akým bratislavská služba za socializmu rozhodne bola.

Čo dodať na koniec? Odišiel človek, odišiel kamarát, spolupracovník, chlap na svojom mieste. Sme radi že sme ho spoznali, že sme mohli v jeho blízkosti pracovať a že po dlhé roky nám bol priateľom.

Česť jeho pamiatke!

Ingrid Konrad
hlavná architektka hl. m. Bratislavy

Rozhovor s hlavnou architektkou

Ingrid Konrad:

„Prekročením brány cintorína sa zastavuje čas.“

Cintorínska architektúra by mala podľa nej vždy ostať svedectvom svojej doby. Na cintorínoch ju fascinuje ticho a istý druh harmónie, ktorá je znakom úcty k tým, ktorí tam našli posledný odpočinok. Jej vízia o nových bratislavských cintorínoch je do budúcnosti jasná – aby sa stali pútnickým miestom nielen pre pozostalých, ale aj pre architektov z celého sveta.

Hovoríme s **Ing. arch. Ingrid Konrad** – hlavnou architektkou mesta Bratislava.

Na poste architektky hlavného mesta Bratislavy ste ešte len pár týždňov, avšak vaše bohaté skúsenosti ste si priniesli aj z Viedne, kde ste pôsobili.

● **Ako z (architektonickej stránky) vnímate cintorínsku architektúru v Bratislave a na čo by ste radi poukázali? Znepokojuje, alebo naopak príjemne prekvapuje niečo, čo by ste radi vyriešili?**

Paradoxne svetu asi najznámejší je ten najmenší z bratislavských cintorínov – časť pôvodného židovského cintorína na brehu Dunaja pri západnom portáli tunela pod hradným vrchom, kde je aj hrob významného rabína Chatama Sofera. Kvôli nemu sem chodievajú návštevníci zo všetkých kontinentov. Ale aj ostatné historické cintoríny: Evanjelický pri Kozej bráne, Mikulášsky, Ondrejský ale aj židovské cintoríny na Žižkovej ulici – stoja za pozornosť Bratislavčanov a hostí Bratislavy. No ešte im k tomu, aby sa zaskveli ich historické hodnoty, mnohé chýba. Často bolo oplotenie historického cintorína nahradené modernou konštrukciou - napríklad okolo cintorína pri Kozej bráne, čo bolo v princípe dobre architektonicky zvládnuté a pohľadový betón má dnes príjemnú patinu. Ale vstupné priestory s príslušenstvom v podobe kontajnera pôsobia odpudzujúco. Ďalším problémom je údržba a náhradné výsadby. Príkladom je Račiansky cintorín, kde postupne vymizla vysoká zeleň. Skvostom modernej architektúry je Bratislavské krematórium od Ferdinanda Milučkého, aj vo Viedni som sa stretla s jeho obdivovateľmi. V Rakúsku je najväčší viedenský cintorín v Simmeringu, ktorý je svojou rozlohou a dĺžkou pochovávania desaťkrát väčší ako jeden z najväčších bratislavských cintorínov – Ružinovský cintorín.

● **Naši západní susedia sú vo veľa ohľadoch perfekcionista, nesmierne hrdí na svoju krajinu a dejiny. Je nejakým spôsobom cítiť rozdielnosť kultúr v oblasti cintorínskej architektúry - slovenskej a rakúskej, hoci ide o dve blízke kultúry?**

Bratislavské cintoríny a ich lokality majú svoju tradíciu. Vznikali za hradbami a aj po ich zbúraní sa rozširovali na svojich pôvodných územiach. Podobne je to aj vo Viedni, pochádzame z toho istého kultúrneho okruhu. V Bratislave sa nepresadila alebo nevznikla myšlienka, ako tomu bolo neskôr v polovici 19. storočia po zbúraní hradieb vo Viedni, založiť centrálny cintorín. Takto ostali historické cintoríny v rámci súčasného mesta často na exponovaných miestach, kde prebrali popri základnej funkcii aj rolu mestskej parkovej zelene. Centrálny cintorín vo Viedni spôsobil zavretie a likvidáciu pôvodných historických cintorínov a ich zmenu na parky s malými výnimkami akou je cintorín Sankt Marx, kde je medzi inými významnými Viedňanmi pochovaný aj W. A. Mozart. Tým sa ale podoba historického cintorína ako napríklad Ondrejský cintorín v Bratislave vytratila z mestských častí Viedne. A v 20. storočí boli založené aj nové cintoríny, keďže Centrálny cintorín kapa-

citne nepostačoval – ale ani jeden nevznikol ako pozoruhodné architektonické dielo.

Hovorí sa, že na Centrálnom cintoríne je pochovaných už viac ľudí, ako žije vo Viedni – okolo troch miliónov. So svojimi dva a pol hektármi je po dvojnásobne veľkom Hamburgskom cintoríne Ohlsdorf druhým najväčším v Európe. Bol už viackrát rozširovaný, čo sa dalo, pretože mesto si nechalo rezervné plochy. Nie náhodou bol Sigmund Freud Viedňan. Pre Viedeň je typická taká melancholicko-depresívna nálada so sklonom k morbidnosti s dávkou čierneho humoru. Len vo Viedni mohlo vzniknúť slovné spojenie „schöne Leich“ - v preklade „krásna mŕtvola“. Jeho pôvod siaha do druhej polovice 19. storočia, keď začali mešťania usporadúvať okázalé pohreby na spôsob šľachty a v podstate ho začujete na pohreboch aj dnes. Privátne pohrebne služby majú svoje priestory na hlavných uliciach a námestiach, vo výkladoch môžete „obdivovať“ urny, v predajni sarkofágy...

Ondrejský cintorín

● **Mesto Bratislava sa už pár rokov rozhoduje, ktorú lokalitu vyberie pre nový celomestský cintorín. Jediným voľným cintorínom je údajne Ružinovský. Jeho kapacita postačí na asi päť až šesť rokov. Správa cintorínov potrebuje ročne asi 600 nových klasických hrobových miest. Ako vidíte riešenie tohto problému, alebo i celkovo, možnosti a fungovanie správy cintorínov hlavného mesta?**

Dozvedela som sa, že o túto oblasť sa zaujímal aj niekoľko podnikateľských subjektov, zatiaľ ale bez výsledku. Myslím, že zdravý mix medzi mestom a privátnymi organizáciami by mohol optimálne zabezpečiť funkčnosť bratislavských cintorínov. Cintoríny by mali svojim umiestnením funkčne pokryť určitú mestskú lokalitu. V územnom pláne mesta sú rezervované plochy na nové cintoríny – jeden by mal byť na rozhraní katastra Rača a Vajnory, pod svahom Malých Karpát, ďalší v najväčšej mestskej časti Jarovce oproti zjazdu z diaľnice D4 na Viedeň.

● **Ako by ste si ako architektka predstavovali víziu nového pietneho miesta pre Bratislavčanov? Čo vám tu v súčasnosti chýba a čo vás naopak inšpiruje?**

Sama som sa aj tejto problematike venovala na Fakulte architektúry vo Viedni, kedy sme so študentami riešili zadania na túto tému. Je šanca, aby v Bratislave vznikli nové zaujímavé miesta posledného odpočinku, ktoré by niesli stopu našej kultúry a vytvárali pre mesto miesto kludu a piety, oddychu a meditácie. Dobrá architektúra takejto verejnej stavby by mala byť výsledkom verejnej architektonickej súťaže, pretože aj plochy nových cintorínov majú slúžiť ako verejná zeleň.

● **Navštívili ste v zahraničí niektoré cintoríny, ktoré vás upúťali svojou architektúrou či drobnými architektonickými prvkami? Čo vo vás zanechalo nezabudnuteľný dojem?**

Cintoríny, či staré či nové prezrádzajú veľmi veľa o kultúre toho ktorého národa. Mňa fascinuje obnaženie kultúry práve pri pozorovaní takýchto miest alebo obradov. Videla a zažila som novozaložený cintorín v Igualade pri Barcelone od architektov Enrica Mirallesa a Carme Pinosa. Architektom sa podarilo vytvoriť priestor pre ticho a spomienky, miesto z moderných materiálov, ktoré definujú priestor svojimi logickými formami a farbou: železo, betón, prírodný kameň. Celkový priestor je nejasný, prechádzate z jednej priestorovej situácie do druhej, každá vzbudzuje nové emócie. Tak, ako život... Cintorín sa kvôli svojej architektúre stal pútnickým miestom nielen pre pozostalých, ale aj pre architektov z celého sveta. Takými by mali byť aj nové bratislavské cintoríny.

● **Aký typ cintorínskej architektúry vás v slovenských podmienkach najviac fascinuje ako architektku? Je to skôr strohá prísnosť a udržiavanosť vojenských cintorínov, utrpenie i minulosť židovských cintorínov, alebo staré slovanské cintoríny?**

Cintorín Viedeň

Ako celkovo architektúra, aj architektúra cintorínov, by mala vychádzať z miesta a kultúrneho zázemia, kde vzniká a pre koho vzniká. Objekt poslednej rozlúčky by mal transformovať transcendentné do materiálov, zanechať trvalý zážitok, sprevádzať žiaľ a pietu nanajvyšš dôstojne. Aj funkčné riešenie je veľmi dôležité. Možno oddeliť prístup k obradom tak, aby sa obradníci a po nich nasledujúci nestretávali – sú to často veľmi rušivé momenty... V jednej miestnosti sa stretnú tí, ktorí traumou rozlúčky majú už za sebou a tí, ktorých to ešte čaká.

Mňa fascinuje na cintorínoch ticho a istý druh harmónie. Myslím, že aj to je znak úcty k tým, ktorí tam našli posledný odpočinok – preto treba v prípade plánovaných cintorínov brať na tento zreteľ veľký ohľad. Ich plánovaná poloha blízko hlavných dopravných ťahov si bude vyžadovať dobré riešenie na odhlučnenie areálu.

● **Cintoríny zriadené ako záhrady večného odpočinku si vyžadujú aj estetickú úpravu prostredia, vyplneného práve kvetmi a zeleňou. Ako vnímate architektúru bratislavských cintorínov o pár rokov - majú si uchovávať svoje čaro pietnych spomienok, alebo sa aj prispôbiať dnešnej dobe? Ako architektonicky stvárniť to pominuteľné s tým súčasným?**

Cintoríny by sa mali zachovať v pôvodnej podobe a je to len prirodzené, že by mali ostať svedectvom doby. Aj ich architektúra. Treba venovať úsilie udržiavaniu ich pôvodných architektonických hodnôt a zachovaniu zelene. Nemali by niesť stopy devastácie a zanedbanej starostlivosti. Je to vyjadrenie neúcty k predkom a znakom nekultúrnosti. Pominuteľné sa stvárniť nedá, ale malo by – ako sa hovorí, na dobre riešenom cintoríne doslova „visieť vo vzduchu“ a oslaviť. Na cintoríne nehrá rolu čas a to je fenomén, ktorý si vždy uvedomím. Prekročením brány cintorína sa pre mňa zastaví čas. Pietne miesto ma vytrhne z toho súčasného, ktoré je pominuteľné a otvorí mi priestor na zamyslenie nad minulosťou a budúcnosťou...

Zuzana Voštenáková

Fotografie: Kancelária hlavnej architektky hl. m. SR Bratislavy

Profil Ingrid Konrad

Študovala architektúru v Bratislave a vo Viedni, kde žije od roku 1986. Od roku 1990-2005 prednášala na Fakulte architektúry tému „Architektúry a voľné priestranstvo“. Od roku 1995 je členkou Komory architektov pre Viedeň, Dolné Rakúsko a Burgenland a má vlastnú architektonickú kanceláriu vo Viedni a Dolnom Rakúsku, v rokoch 2006-2011 aj ateliér v Bratislave. Popri desiatkach projektov a realizácií v oblasti bytovej, obchodnej a priemyselnej architektúry sa venuje urbanizmu, rozvoju mesta a krajinnej architektúre. Popri početných publikáciách natočila dokumentárny film „Brány do mesta / Tore in die Stadt“ o okrajových častiach mesta Viedeň a Bratislava a o urbánnom priestore medzi nimi.

Cintorín Viedeň

Druhý najväčší cintorín

centrálny cintorín Viedeň

Cintoríny vo svete bývajú hojne navštevované aj turistami ale i miestnymi obyvateľmi, ktorí si prišli do pokojnej zóny mesta oddýchnuť. Ticho a priestor plný nečakaných zákutí, spevavého vtáctva, plný kvetín, umeleckých predmetov, žiaľ i gýčov, to všetko sú kúsky mozaiky, ktorá ako celok pôsobí blahodárne na myseľ, uvedomovanie si krátkosti života a pomínutelnosti človeka, vedie niekedy k prekvapivým zmenám v životných postojoch jednotlivca.

Len málo ľudí, ktorí sa vyberú do blízkej Viedne vie, aký skvost medzi cintorínmi Európy leží hneď na jej okraji. Ide o druhý najväčší cintorín v Európe, prvenstvo patrí Hamburku. Poďme si o ňom povedať niečo viac.

Situácia okolo ukladania zosnulých do zeme bola vo Viedni na začiatku druhej polovice storočia nepriaznivá. Mestské pohrebiská začali byť preplnené a mesto márne hľadalo nové pozemky vo vtedy rozširujúcej sa Viedni. Mestskí radní sa preto v roku 1863 rozhodli zriadiť cintorín ďaleko za mestom, na území obce Kaiserebersdorf, ktorá bola od mesta osem kilometrov ďaleko. Na architektonické riešenie vypísali verejnú súťaž. A tak do roku 1874, kým cintorín otvorili, vybrali nielen víťazov, ale začali aj ich návrhy realizovať v praxi. Záhradní architekti Karl Jonas Mylius a Alfred Friedrich Bluntschli sa postarali o úpravy v rámci svojej profesie, o dôstojný svätostánok sa po roku 1907 pričínal architekt Max Hegel, na základe ktorého návrhu postavili kostol svätého Karola Boromejského. Stavba tohto komplexu trvala na tú dobu rekordne krátky čas, len tri roky.

v Európe leží len na skok od Bratislavy

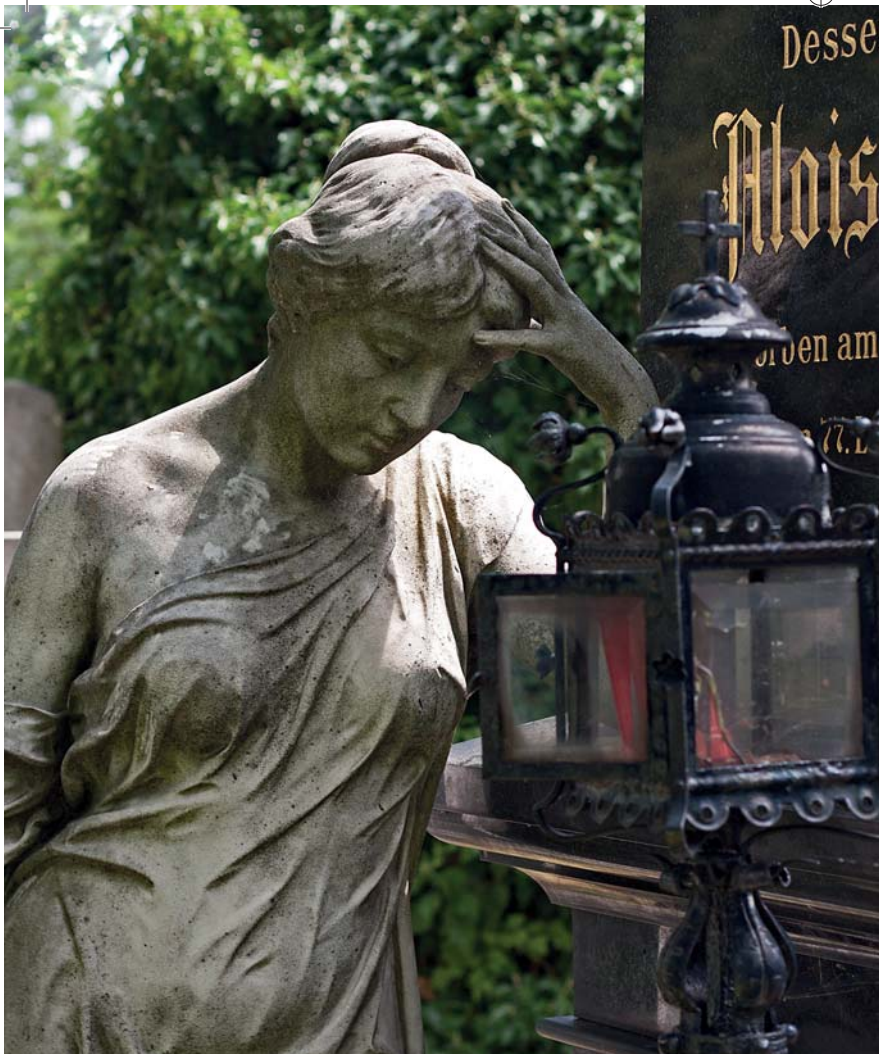
Cintorín už od začiatku sprevádzal nezáujem zo strany verejnosti. Veľká vzdialenosť od mesta bola hlavnou prekážkou. Aby cintorín zatriktívni-li, navrhli v roku 1881 vytvoriť sekcie pre významné osobnosti. Od roku 1877 mal cintorín svoju židovskú časť, v roku 1904 vytvorili priestor pre protestantov. Prvým pochovaným bol Jakob Zelzer. Jeho hrob sa dodnes nachádza napravo od administratívnej budovy pri múre cintorína. Jeho poloha je označená ako skupina 0, rad 0, číslo 1.

Zaujímavosťou je, že už ku koncu 19. storočia boli tlaky na zriadenie krematória. Trvalo to však až do roku 1922, kým sa krematórium podľa návrhu architekta Clemensa Holzmeistera stalo súčasťou viedenského centrálného cintorína a začalo sa využívať. Katolícka vetva uloženie ostatkov spôsobom kremácie neuznávala. Trvalo ešte dlhých 44 rokov, kým arcidiecéza katolíckej cirkvi vo Viedni kremáciu oficiálne prijala ako spôsob uloženia ostatkov zosnulých. Stalo tak v roku 1966.

Kostol svätého Karola Boromejského

(pokračovanie)

Druhý najväčší cintorín v Európe

centrálny cintorín Viedeň

Obyvateľstvo na trase medzi Viedňou a novým cintorínom sa neustále sťažovalo. Keď zoberieme fakt, že behom týždňa prebehlo viac ako 100 pohrebných obradov, niet sa im čo čudovať. Doprava na cintorín okrem konského povozu prakticky neexistovala. Od skorých ranných hodín až do večera tak medzi poľnohospodárskymi usadlosťami, bitúnkami a vresoviskami prúdil nekonečný pohrebný sprievod. Radnica uvažovala nad mnohými riešeniami, jedným z nich bol návrh, posielat' nebožtíkov vo zvláštnych schránkach na cintorín pneumaticky, potrubnou poštou. Tak či onak, pozostalí sa spolu s nebožtíkom podobne odoslať nedali. Začali preto budovať dopravné spojenia, napokon po čase, v roku 1918 vyhrali koľajnice.

Dnes je už cintorín súčasťou Viedne, spomedzi najvýznamnejších osobností pochovaných na cintoríne môžeme spomenúť Ludwiga van Beethovena, Franz Peter Schuberta, z politikov Helmuta Zilka, z umelcov Hansa Hölzela, umeleckým menom Falco. Aj bez týchto osobností ide o objekt, ktorý sa vďaka svojej rozlohe, kráse a starostlivosti mesta oplatí navštíviť. Keď už pre nič iné tak pre relax, oddych a prehodnotenie svojich životných priorít.

Cintorín leží dnes už na území Viedne, v Simmeringu, ktorý tesne susedí so známym mestečkom Schwechat.

Rozloha 2,4 km štvorcových, za poplatok je dovolené pohybovať sa po cintoríne vlastným motorovým vozidlom

Počet pochovaných od jeho vzniku presiahol 3,3 milióna

Počet súčasných hrobov cez 250 tisíc

Dnešné sekcie sa z hľadiska vierovyznania delia na:

- Všeobecnú teda katolícku
- Židovskú
(nový a starý cintorín, ortodoxný a neologický)
- Protestantskú časť
- Ortodoxnú (ruská, grécka, rumunská časť)
- Islamskú (stará a nová, islamská, egyptská časť)
- Budhistickú časť

Text a fotografie pavel ondera

Pamätníčky (mli)

popri cestách

„Nelegálne“ pomníky kompetentní prehliadajú

V posledných rokoch popri cestných komunikáciách pribúdajú kríže, sviečky a tiež pomníky ako pamiatka na pozostalých po dopravných nehodách. Zaujímalo nás, ako sa k týmto pietnym pamiatkam osadených mimo cintorínov stavajú mestskí radní. Zistili sme, že niektoré mestá neregistrujú takéto pietne pamätníčky vôbec. Iné samosprávy majú vedomosti o osadení krížov na miestnych komunikáciách, no neriešia ich, nakoľko zákon nezakazuje umiestňovať kríže a sviečky na verejných priestranstvách, čo nie je špecifikované ani vo všeobecne záväznom nariadení. Niektoré mestá registrujú aj nelegálne pomníky, no nič s nimi nerobia. Nepoznajú tých, ktorí pomníky vybudovali, alebo nechcú zasahovať do pietnej spomienky pozostalých. Sú však aj také pamätníčky, ktoré už riešia pracovníci oddelenia stavebného úradu.

Banská Bystrica

Kontaktovala som vedúceho Stavebného odboru MsÚ Banská Bystrica, aj šéfa spoločnosti, ktorá pre mesto Banská Bystrica realizuje opravu a údržbu miestnych komunikácií. Obaja sa zhodli na tom, že kríže pri cestách postavené pozostalými obetí dopravných nehôd nevnímajú ako problém, resp. zatiaľ nezaznamenali žiaden podnet zo strany občanov, na základe ktorého by mali iniciovať kroky nutné k odstráneniu krížov, resp. k riešeniu podobnej problematiky.

Mgr. Monika Pastuchová, hovorkyňa primátora Banská Bystrica

Bratislava

V rámci slovenskej metropoly sleduje pomníky, pamätné kríže pri cestách Mestský ústav ochrany pamiatok (MÚOP). Ide o monitoring významných historických pomníkov, ale aj „novodobých“ krížov. V prvom prípade ide o aktivity, ktoré sa premietajú do evidencie, registrácie cenných pamiatkových objektov. Novodobé kríže, smútočné tabule pri cestách sú však len monitorované, mesto ich neregistruje, lebo z typologického hľadiska sa nejedná o pomníky, pamiatku, ktorá má celospoločenský odkaz. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že umiestnenie pomníkov a krížov v blízkosti komunikácií nie je osobitne upravený v cestnom zákone. Ak však takýto pomník alebo kríž (nadrozmerný, nebezpečný) bráni údržbe komunikácie, je správcom komunikácie odstránený. Ide však o veľmi citlivú otázku, kedy pri rozhodovaní aj samospráva vníma ľudskú stránku viac ako možnosť použitia represie. Dnes sa okolo bratislavských hlavných cestných ťahov nachádza takmer stovka krížov, symbolických pamätníkov, ktoré pripomínajú tragickú udalosť, kedy pri dopravnej nehode vyhasol ľudský život. V ostatných desiatich rokoch sa objavujú kríže aj v centrálnych častiach hlavného mesta, pri vnútroštránkových cestách, kde prichádzajú o život hlavne cyklisti alebo chodci. Tieto miesta sa často stávajú miestom, kde sa v deň tragickej udalosti, alebo v deň Pamiatky zosnulých, zhromažďujú nielen najbližší príbuzní, ale aj známi a tieto miesta pútajú väčší záujem, pozornosť širšej verejnosti.

Ing. PhDr. Lubomír Andrassy, hovorca primátora Bratislavy

Trenčín

Mesto Trenčín na svojich pozemných cestných komunikáciách respektíve na ich okrajoch neregistruje osadenie krížov a pamätníkov pri cestách ako pamiatku na pozostalých po dopravných nehodách. Akékoľvek osadenie prvkov (dopravné značky, dopravné zariadenia a pod.) na pozemné cestné komunikácie sa riadi podľa platnej legislatívy SR, súhlas o ich inštaláciu vydáva cestný správny orgán v súčinnosti s dopravným inšpektorátom policajného zboru SR.

Pracovníci Miestneho úradu sa doposiaľ osadením, odstránením nelegálnych pomníkov ani kontaktovaním pozostalých nezaoberali. Problémy pri správe komunikácií sú minimálneho charakteru.

Ing. Benjamín Lisáček, vedúci útvaru interných služieb, Magistrát Mesta Trenčín

Žilina

Pracovníci mesta Žilina vedia, že sa kríže pri miestnych komunikáciách nachádzajú, o pomníkoch vedomosť nemajú. To však nevylučuje skutočnosť, že sa niekde pomník nachádza. Nie je však menný zoznam, komu kríže patria. Nie je ani známy ich presný počet, hoci je nízky. Trend budovania krížov pri cestách je cca 20 rokov a viac. Pri správe a údržbe ciest podľa vyjadrenia spoločnosti, ktorá vykonáva správu, nespôsobujú kríže problémy, vzhľadom na ich nízky počet. Budovanie krížov podľa zákona č. 131/2010 Z. z. o pohrebničtve nie je zakázané. Toleruje sa. Vzhľadom na skutočnosť, že magistrát nepozná pozostalých, nekontaktuje sa s nimi. Stavebný zákon problematiku nerieši, nakoľko sa nejedná o stavbu.

Igor Choma, primátor mesta Žilina

Trnava

Mesto Trnava k dnešnému dňu eviduje v rámci mesta popri komunikáciách dva pomníky, ktoré si svojvoľne vybudovali pozostalí. Uvedené pomníky sú osadené na svojich miestach od doby tragických nehôd. Tieto pomníky boli osadené v roku 2002 a 2010. Pomníky mestu Trnava nespôsobujú žiadne problémy pri správe ciest. Budovanie pomníkov popri komunikáciách v súčasnosti nemá svoju legislatívnu úpravu. Pozostalí, ktorí uvedené pomníky vybudovali, nie sú v kontakte s mestom vo veci ich vybudovania a následnej legalizácie. Mesto Trnava neplánuje zasahovať do pietnej spomienky pozostalých.

Vladimír Butko, Magistrát Mesta Trnava

Ilustračné foto Vrábľa

Nitra

Mesto Nitra neregistruje kríže ani pamätníčky pri pozemných komunikáciách v meste. Tieto sa nachádzajú vždy mimo cestného pozemku. V obciach nie sú určené ochranné pásma komunikácií, čiže uvedené pamätníčky sa nachádzajú väčšinou na pozemkoch, ktoré nie sú cestnými pozemkami a ktorých vlastníci by mali dať súhlas na ich umiestnenie. Mimo obce však platia ochranné pásma komunikácie a máme za to, že v takýchto prípadoch podlieha umiestnenie takýchto pamätníčkov zvláštnemu užívaniu komunikácie v zmysle cestného zákona. Nepozorujeme trend zvyšovania počtu týchto krížov. Môžu spôsobovať menší problém pri údržbe zelene, pokiaľ sa jedná o verejnú zeleň. V neposlednom rade tak tiež môžu odpútať pozornosť aj vodičov motorových vozidiel. Pokiaľ máme vedomosť, tak žiaden zákon nezakazuje umiestňovať kríže, sviečky na verejných priestranstvách. Takéto užívanie verejného priestranstva nemáme ošetrené ani vo všeobecne záväznom nariadení. Pokiaľ sa však jedná o nejaký pomník, alebo pamätník pevne spojený so zemou, takéto umiestnenie podlieha stavebnému zákonu. Určite by sme prijali, ak by sa takéto pamätníčky riešili v súčasnej legislatíve. Zatiaľ nebol zrušený ani jeden pomník. Uvedený pomník na miestnej komunikácii Štúrova v mestskej časti Mlynárce, na ktorý poukazujete, po konzultácii so stavebným úradom, podlieha stavebnému zákonu. Pozostalí budú oslovení

na legalizáciu uvedeného pomníku, prípadne jeho zrušenie. V prípade ak nebude daný súhlas majiteľa pozemku, budú vlastníci uvedeného pomníku vyzvaní na jeho odstránenie.

Ing. Ján Pánský, referent pre dopravu, Magistrát Mesta Nitra

Prešov

V zmysle monitoringu cestného fondu na území mesta Prešov a to miestnych komunikácií nevidujeme žiadne pietne pamätníčky. Za predpokladu vybudovania takého zariadenia, bude následne preverené na stavebnom úrade či je stavba legálna. V zmysle zákona 135/1961 Zb. z. o pozemných komunikáciách môžu zariadenia takého, alebo obdobného charakteru odpútať pozornosť vodiča.

Mgr. Kamil Sepeši, vedúci oddelenia verejnoprospešných činností, Magistrát Mesta Prešov

Košice

Pracovníci Magistrátu mesta Košice nevidujú kríže a pomníky popri cestách, z uvedeného dôvodu nemáme žiadnu štatistiku a ani ich evidenciu. Touto problematikou sme sa nezaoberali z toho dôvodu, že nemáme vedomosť o existencii pomníkov popri komunikáciách na území mesta Košice. Cestný zákon túto problematiku nerieši.

Ing. Mikula Jozef, Referát dopravy, Magistrát Mesta Košice

Pohľad Slovenskej správy ciest

Mgr. Iveta Fedorová

vedúca odboru organizačno-správneho Slovenská správa ciest

Kríže a pamätníčky sa nachádzajú aj pri cestách I. triedy, ktoré sú v správe Slovenskej správy ciest. SSC neviduje tieto stavby, SSC má v správy vyše 3100 km ciest. Pomníky sú prekážkou pri údržbe ciest, najmä ak sú hneď za krajnicou. Pamätník je drobná stavba, postupuje sa podľa stavebného zákona. S pozostalými sa nekontaktujeme. Napriek tomu že prekážajú v údržbe, rešpektujeme pietu pozostalých a tieto pomníky neodstraňujeme - Pomník pred Nitrou na Trnavskej ceste sa nachádza pri miestnej komunikácii, nie pri ceste I. triedy.

Ilustračné foto Nitra Mlynárce

Hovoríme s hovorkyňou Prezídia Policajného zboru, Odbor komunikácie a prevencie, Kpt. Ing. Denisou Baloghovou

● Registrujú dopravní policajti kríže a pamätníčky na spravovaných komunikáciách, ktoré svojvoľne vybudovali pozostalí?

Pamätníčky a kríže vnímame aj ako varovanie pre ostatných účastníkov cestnej premávky. Pripomínajú nám, aká je tenká hranica medzi životom a smrťou. Je to akoby výkričník pre ostatných vodičov, aby dodržiavali rýchlosť, boli obozretní a predvídali. Každý takýto kríž nám všetkým pripomína tragickú udalosť, pri ktorej vyhasol ľudský život a v mnohých prípadoch celkom zbytočne. Nielen dopravno-bezpečnostnými akciami, ale aj mnohými preventívnymi akciami sa snažíme apelovať na vodičov, či už motorových vozidiel alebo motocyklov, aby zbytočne neohrozili životmi a dodržiavali pravidlá cestnej premávky. Je však veľmi dôležité, aby miesto, kde je umiestnený kríž, neohrozovalo ostatných účastníkov. Všetci sa chceme vrátiť domov... nie nadarmo sa hovorí, radšej prísť neskoro ako nikdy.

● Je budovanie krížov a pamätníčkov na Slovensku mimo cintorínov vôbec legálne?

Problematiku cestných ochranných pásem upravuje ustanovenie § 11 zákona č. 135/1961 Zb. o pozemných komunikáciách (cestný zákon). V cestných ochranných pásmach je zakázaná alebo obmedzená činnosť, ktorá by mohla ohroziť diaľnice, cesty alebo miestne komunikácie alebo premávku na nich. Príslušný cestný správny orgán povoľuje v odôvodnených prípadoch výnimky z tohto záka-

zu alebo obmedzenia záväzným stanoviskom. Zároveň príslušný cestný správny orgán môže nariadiť vlastníkovi, správcovi alebo užívateľovi nehnuteľnosti alebo zariadenia, aby v cestnom ochrannom pásme odstránil alebo upravil stavbu alebo zariadenie.

● Spôsobujú kríže a pamätníčky podľa dopravných policajtov problémy pri bezpečnosti cestnej premávky?

Čo sa týka bezpečnosti cestnej premávky, problém nastáva, ak pri takto postavenom kríži alebo pamätníku je odstavené motorové vozidlo na mieste, kde je to zakázané.

Respektíve, ak je to z dopravno-bezpečnostného hľadiska neohľaduplné vo vzťahu k iným účastníkom cestnej premávky. Podľa zákona je účastník cestnej premávky povinný správať sa disciplinovane a ohľaduplne tak, aby neohrozil bezpečnosť a plynulosť cestnej premávky. Pritom je povinný prispôsobiť svoje správanie najmä stavebnému, dopravno-technickému stavu cesty, situácii v cestnej premávke, poveternostným podmienkam a svojim schopnostiam.

(rhl)

CHLADIACE BOXY

PRE ULOŽENIE ZOSNULÝCH

boxy v nerezovom prevedení

***Boxy sú vhodné do domov smútku,
pohrebníctiev ako aj do nemocničných zariadení.***

Ponúkame chladiace boxy z PUR panelov o hr. 75 mm na úschovu tiel zosnulých a to v rôznom prevedení. Dodáme Vám boxy podľa Vašej požiadavky s 1, 2, 3 alebo 4 dverami v prevedení bielom alebo nerezovom.

V jednej sekcii s jednými dverami môžu byť uložené nad sebou 3 až 4 truhly.

Chladiace jednotky môžu byť stropné t.zn. umiestnené priamo na strope boxu alebo delené SPLIT t.zn. agregát by bol umiestnený mimo miestnosti, kde je chladiaci box. Pri použití stropnej jednotky t.zn. umiestnenej na strope boxu je potrebné, aby miestnosť mala min. výšku cca 2680 mm.

Základom systému je chladiaci box v ktorom je udržiavaná teplota 0 až +2 °C. Box je z PUR panelov opláštenejších bielym pozinkovaným plechom alebo nerezovým plechom. Zámkový systém spojenia panelov umožňuje ich jednoduchú inštaláciu ako aj ich demontáž a tiež možnosť rozšírenia pre väčší počet dverí. Box je vybavený izolačnými otočnými dverami 800 x 1950 mm.

Dodávame taktiež boxy z PUR panelov o hr. 125 mm s jednými dverami, kde môže byť nastavená teplota od -10 °C až do -20 °C.

V základnom prevedení sú telá zomretých uložené v počte troch alebo štyroch nad sebou. Vonkajší rozmer pri jednodverovom boxe je 1150 x 2400 x v 2350 mm. Pri požiadavke dodávame aj zostavu niekoľkých navzájom spojených boxov.

V prípade, že miestnosť kde by mal byť umiestnený box je nižšia ako 2450 mm sme schopní dodať pre Vás aj atypický box o nižšej výške.

Súčasťou výbavy boxu je zásobník pre telá zosnulých. Stojany majú valčekové trate po ktorých sa platá o šírke 600 mm a dĺžke 1920 mm ľahko posúvajú. Zásobník ako aj platá sú z nerezovej ocele.

Dodávame boxy v prevedení S (pre nemocnice) ako aj R, ktoré sú vhodné pre rakvy.

Tiež dodávame boxy z PUR panelov s chladením, v rozmeroch podľa požiadavky. Tieto boxy sú bez akéhokoľvek vybavenia t.zn. sú to čisté priestory.

V prípade akéhokoľvek záujmu sa informujte u nás:

HORÁK AXETT, s.r.o.

Partizánska cesta 3, 974 01 Banská Bystrica

tel.: 048 4112 679, 4145 118

fax: 048 4145 128

e-mail: horakaxett@stonline.sk

www.horakaxettsro.lepsiweb.sk

VENIA-MEMENTO 2011 – byznys i pieta

Mezinárodní veletrh pohřebnictví VENIA je již řadu let důležitým pojmem v oboru, který se více profiluje jako poslání než povolání. Od letoška je připravován ve spolupráci s polským partnerským veletrhem MEMENTO, odtud spojený název VENIA – MEMENTO. Záštitu nad ním převzal ministr pro místní rozvoj ČR, ing. Kamil Jankovský. Odborní návštěvníci z tuzemska i zahraničí se sjedou na brněnské výstaviště opět v podzimním dušičkovém čase, a sice 4.-5. listopadu. Čeká je velmi zajímavá nabídka služeb a produktů od předních českých výrobců i dodavatelů ze zahraničí. Na veletrhu nebudou chybět takové novinky, jako ekologické rakve, ručně broušené urny z křišťálu či nové technologie spalovacích pecí. Některé z nich si v předstihu představíme.

Od doplňků po pohřební vozy

Mezi vystavující firmy patří DEWI SLOVAKIA, která nabízí sortiment příslušenství pro pohřební služby, který je potřebný při úpravách, desinfekci, ale také při manipulaci se zesnulými. Základním kamenem firmy je především poměr kvality a ceny nabízených výrobků. Výrobou textilních výbav a doplňků pro pohřebnictví se zabývá již dvacet let Krejčovství Jana paní Jany Lukášové z Pardubic. Na veletrhu představí polštáře, přikrývky, lemy, rubáše příkrovy pro kostelní nebo pojízdné máry, dekorační látky do hrobů, šerpy, ale také boty pro zeměděle nebo igelitové transportní vaky. Na veletrhu se bude prezentovat také dodavatel hřbitovních luceren a doplňků, firma MONEZ Petra Staňka z Chlumce nad Cidlinou. Vedle svítilen také urny, schránky, rámečky, kříže a vázy. Německá firma BINZ GmbH se zabývá výrobou speciálních vozů již do roku 1936. Na expozici VENIA najdete upravený vůz značky MERCEDES-Benz. Společnost nabízí nejen prodej vozů z poradenství, ale také veškeré servisní a finanční služby.

Památeční sklo s popelem zesnulých

Společnost Noamy zavádí na český trh inovativní a moderní pietní produkty, široká nabídka exkluzivních uren ze skla, kovů, dřeva, mramoru, keramiky, laminátu a bio materiálů uspokojuje i nejnáročnější klienty. Nejoblíbenějším produktem se stalo unikátní Památeční Sklo se zataveným popelem zesnulých, které je zcela novým pojetím zachování památky. Je vytvořeno spo-

jením vysoce kvalitního křišťálu a malého množství popela zesnulého, který je zataven přímo do skla při samotné výrobě. Kombinací jemného dekorování a popela vzniká neobyčejně krásný a jedinečný úkaz, který zvětčuje vzpomínku na život blízké osoby a nebo zvířátka.

Je líbo rakev luxusní nebo ekologickou?

Ekologickou kremační rakev bude na výstavišti předvádět výrobce KOMES z Prahy. Rakev je vyrobena z vrstvené lepenky a recyklovaného sběrového papíru, vodonepropustné vrstvy a vrstvy výztužné. Prostorové ztužení výrobku je zajištěno dřevěnou konstrukcí. K lepení je použito obilného dextrinu nebo škrobu. Povrchová úprava výrobku je prováděna vodou ředitelnými barvami. Na veletrhu nebudou chybět další známý výrobce rakví, společnost SETORA z Počatek. Představí zde rakve kremační, obřadové, dubové, dětské a rovněž rakve v tzv. luxusním provedení.

Novinky - ručně broušená urna z křišťálu i urna zvířecí

Společnost Šimon & Šípek s.r.o. nabízí více než 150 modelů obalů na urny. Jde o ručně broušené urny z českého křišťálu a skla, urny kovové, dřevěné, kamenné urny, urny z keramiky a v neposlední řadě velmi oblíbené urny ekologické. Ty jsou vyrobeny z přírodních materiálů a po čase se v půdě samovolně rozloží, aniž by zatěžovaly životní prostředí.

Novinkou pro rok 2011/2012 jsou nové ekologické urny vyrobené z celulózy, urny určené pro domácí mazlíčky (takzvané urny zvířecí) a úplnou novinkou představenou na veletrhu Venia, bude ručně broušená urna z českého křišťálu, do které bude možné vložit úřední plastovou urnu a bude tedy sloužit jako klasický obal této urny.

TABO-CS – 20 let výroby kremačních pecí

Česká firma TABO-CS spol. s r.o. Olomouc, je součástí nadnárodní společnosti FACULTATIEVE TECHNOLOGIES (dříve TABO-INEX), která se v mnoha zemích světa specializuje na ochranu životního prostředí, na pohřebnictví, pojišťovnictví, provozování a stavbu krematorií a dodávky spalovacích zařízení na komunální, nemocniční odpady a zvířata a kremačních pecí a příslušenství.

Setkání po 4 letech

Jak je vidět, sortiment mezinárodního veletrhu pohřebnictví je široký a historie tohoto oboru nemalá. Chcete-li znát nové trendy, technologie, výrobky a služby, neměli byste letošní ročník vynechat. Dozvíte se, s čím přichází na trh konkurence, co nového v odborných kruzích či jaké nové trendy v kremacích můžeme očekávat. Především však půjde o důstojné společenské a obchodní setkání v branži, která jednou nepřímou zasáhne každého smrtelníka. Výstaviště otevře veletrhu brány po 4 letech, a to 4.-5. listopadu 2011. Více informací na www.venia.cz

VENIA – MEMENTO 2011

8. mezinárodní veletrh pohřebnictví

Jediný veletrh svého druhu v ČR

4. – 5. 11. 2011 Brno – Výstaviště

www.venia.cz

Partnerství s polským veletrhem pohřebnictví MEMENTO

MEMENTO 2010
V Targi Funeralne im. Wojciecha Krawczyka

Central European
Exhibition Centre

BVV

Veletrhy
Brno

Do pozornosti starostom obcí

Ako že to vlastne je so správou cintorína pri výkopových prácach?

Kto a za čo zodpovedá, kto má na čo nárok podľa zákona č.131/2010 Z.z.

Ladislav Stríž, SAPaKS

Novelizovaný pohrebný zákon č.131/2010 Z.z. prináša niektoré nejasnosti a už aj prvé konflikty z praxe pri spravovaní cintorínov. Vysvetľovanie si zákona na svoj spôsob niektorými pohrebnými službami pri ukladaní pozostatkov a hlavne pri výkopoch hrobov strpčuje život starostom miest a obcí. Padajú prvé trestné oznámenia v zmysle zákona č.131/2010 Z.z., ktoré podávajú správcovia cintorínov. Jednoznačne treba povedať, že v tomto smere nesú vinu niektoré pohrebné služby, ktoré sa snažia si agresívnym spôsobom vynucovať niečo, čo im zo zákona neprináleží.

Pozrime sa teda bližšie na túto problematiku, aby bolo jasné o čo tu vlastne zákonodarcom išlo. Treba povedať na rovinu, že organizovaný chaos v súvislosti s výkopmi hrobov zapríčinil, že na cintorínoch robil výkopy hrobov ktokoľvek a to na vlastné triko a do vlastného vrečka. Ochrana spotrebiteľa bola posunutá na vedľajšiu koľaj a pozostalý sa vo svojom smútku ani moc nestaral do tejto problematiky, pričom on bol ten, kto za tieto služby vlastne zaplatil výslednú finančnú čiastku. Ignorovali sa tu základné podmienky dodržiavania IPB a OOP a veselo sa kopalo. Neraz tieto práce prevádzali aj maloletí. V tejto súvislosti musel zakročiť ne jeden samosprávny kraj v zmysle regulovania cien pre výkopy hrobov a chladiarenských zariadení v rámci ochrany spotrebiteľa.

Každému je jasné, že keď niekto chce viesť motorové vozidlo, musí si urobiť vodičák, neberie sa pri tom do úvahy fakt, že on bude chodiť iba po poľných cestách. To isté sa udialo aj v rámci zákona o pohrebníctve a ujasnili sa podmienky, čo môže vykonávať pohrebná služba podľa zákona č. 131/2010 Z.z. § 8, a čo môže vykonávať správca podľa § 17, toho istého zákona na cintoríne. Niektoré pohrebné služby v snahe zostať na trhu sľubujú aj to, čo nie je v ich kompetencii a začínajú očierňujúcu kampaň voči jestvujúcim správcom cintorínov. Vo svojom rozhorčení zmätku sa spravidla ľudia obracajú na starostu obce.

Chudák starosta obce

Starosta je ten, kto lieta v sporoch ako pingpongová loptička, snažiac sa zachovať pokoj v obci pri vyburcovaných emóciách. Pohrebná služba nemôže sľúbiť niečo, čo nie je v jej kompetencii aj keby výkop hrobu urobila napríklad za jedno euro. Jednoducho tieto kompetencie patria zo zákona správcovi cintorína.

Obec je zo zákona č. 131/2010 Z.z. § 15 povinná zriadiť cintorín a prevádzkovanie môže (ale nemusí), preniesť na bremenná podnikateľského subjektu, ktorý splnil základné predpoklady na prevádzku cintorína, tým je „Odborná spôsobilosť“.

V rámci intencií pohrebného zákona o prevádzkovaní pohrebných služieb si samozrejme niektorí podnikatelia v obore spravili aj skúšku na prevádzkovanie cintorínov. Tu začína problém vysvetľovania si zákona po svojom. „Veď ja mám aj skúšky na spravovanie cintorína, tak čo..?“

Absolvovaná skúška ešte neznamená, že jej absolvent je i správcom cintorína v danej oblasti či v danom meste!

Prečo napríklad pohrebné služby s certifikátom o absolvovanej príslušnej skúške neskúšia tento trik presadiť napríklad v Bratislave, alebo v niektorom inom väčšom meste? Jednoducho preto, lebo vedia, že tu by im to neprešlo!

Nesmieme zabudnúť na tú najdôležitejšiu vec v súvislosti s pohrebným zákonom o ktorej sa málo hovorí. Sú to sankcie zo strany dozorujúcich orgánov, ktoré priniesol nový zákon. Pozrime sa na ich výšku.

§ 32

Priestupky

Za priestupky podľa tohto zákona možno uložiť blokovú pokutu do výšky 66 eur.

§ 33

Iné správne delikty

Regionálny úrad verejného zdravotníctva uloží pokutu od 300 eur do 5 000 eur za správne delikty.

Ako varovanie všetkým, ktorí prevádzkujú cintoríny robia na vlastnú päsť bez príslušných zmlúv a poverenia, by mali slúžiť nasledujúce otázky:

- Čo ak sa stane smrteľná nehoda pri výkope hrobu?
- Čo ak sa poškodí vedľajší hrob?
- Ak sa pri obrade nezmesť rakva do hrobu v dôsledku neodborného výkopu?
- Kto je vlastne prenajímateľom hrobového miesta?
- Ako vie pohrebná služba, či ten hrob do ktorého sa bude kopat nie je práve v konfliktnom stave medzi pozostalými?
- Kto bude zodpovedať za prípadnú správnu exhumáciu zosnulého?
- Kto vykope jamu, keď prinesie telo zosnulého zahraničnou pohrebnou službou?

Za tieto úkony a riziká zodpovedá správca cintorína a nesmieme tiež zabudnúť, že sa tu pracuje aj s pozostatkami a ostatkami zosnulých, ktorí mohli dokonať v dôsledku infekčnej choroby. Rád by som videl starostu obce, ktorý by si na seba zobral dobrovoľne zodpovednosť za neodborný výkop hrobu a nedajbože pracovný úraz s následkom smrti, či za rozšírenie infekčnej choroby! Správca cintorína sa tejto zodpovednosti nemôže zbaviť zo zákona, preto sa nečudujme, že sa bráni v zmysle svojich možností a to aj podaním trestného oznámenia.

Ako by to malo vyzerať?

Do pohrebných služieb príde pozostalý (dobrovoľný výber PS je tiež dôležitý), urobí sa úkony súvisiace s transportom zosnulého a ostatných podrobností, a až potom sa telefonicky spája pohrebná služba s daným správcom cintorína, aby si ujasnili termín a výkop hrobu. Môže sa stať, že práve v tom čase je pohreb na tom istom cintoríne o kus ďalej, čo znamená prekážku, o čom nemusí byť zvolená pohrebná služba informovaná, ak nespôsobuje so správcom cintorína. Až následne po tejto dohode je možné transportovať zosnulého na daný cintorín.

Záverom: Je možná aj vzájomná dohoda medzi správcom cintorína a pohrebnou službou o výkope hrobu, ale správca sa nevyhne zodpovednosti napríklad za prípadné smrteľné úrazy v dôsledku neodbornej manipulácie pri výkope hrobu inou osobou, ktorú poverila pohrebnou službou. Uvedomme si, že väčšina týchto tzv. zamestnancov pracuje iba na dohodu, alebo na čierno. Pretože každá minca má dve strany, treba si položiť otázku, kto z toho má prospech? Prečo sa tak vehementne pohrebná služba domáha výkopu hrobu, keď vlastne túto robotu vykonáva správca cintorína zo zákona? Nie je jednoduchšie priniesť rakvu so zosnulým a len si odslúžiť svoj obrad s vlastným obradníkom či nosičmi?

TOPA

spomienkové predmety

Na najbližších, ktorých sme milovali nechceme nikdy zabudnúť. Platíme za kamenné pomníky, roky dopredu kupujeme drahé hrobové miesta, aby rodina ležala pokope vedľa seba. Potom chodíme na hroby upratovať, zapalovať sviečky a spomínať. Ďalším spôsobom uloženia ostatkov je kremácia. A tu sa už ponúka aj iná možnosť. Môžete si dať si z popola zosnulého vyrobiť na pamiatku dekoráciu, svietnik či šperk. Firma TOPA ako jediná na Slovensku ponúka toto riešenie. Pre tých čo uprednostňujú kostrový hrob ponúkame iný spôsob uchovania artefaktu po zosnulom. Jedná sa o zatavenie vlasov do krištálu s vygravírovanou fotkou a s ľubovoľným textom. Ponúkame taktiež zlaté prívesky, ktoré majú uzatvárací mechanizmus a do vnútra sa vloží popol alebo vlasy. Takéto spôsoby uchovania pamiatky na našich drahých sú nielen dnešným módnym trendom, no i veľmi praktickým riešením.

TOPA

Trojčinné námestie 12
821 06 Bratislava
Slovenská republika

mobil: +421 903 910 656
e-mail: topa@topa.sk
www.topa.sk

TOPA je tu pre Vás

TITTL

* * * spol s r.o.

Chladiace zariadenie pre domy smútku – katafalk

Chladiace zariadenie – katafalk, je určené na dočasné umiestnenie tela zosnulého v rakve pred a počas smútočného obradu.

Technický popis :

Ide o premiestniteľné chladiace zariadenie je konštruované z nehrdzavejúcej ocele, s vnútorným pohyblivým roštom pre uloženie rakvy a pohyb. Rakva so zosnulým sa vkladá čelným otvorom po vyklopení čelných dverí. Výklopný oblúkový priehľadový sklenený kryt s umožňuje prístup ku každému miestu preskleného krytu, z dôvodu častého čistenia a dezinfekácie zariadenia. Chladiaca časť je uložená za hlavou zosnulého v priestore s dokonalým servisným prístupom, čo umožňuje aj konštrukčné rozloženie jednotlivých častí chladiaceho okruhu.

Chladiarenský okruh

- V priestore pre chladenie je zariadenie o výkone 600W
- Použité chladivo je ekologické chladivo R134a
- Príkion 280 W

Rozmery

- Celkový D x Š x V - 2640 x 1160 x 1430 mm
- max dĺžka rakvy 2100 mm

TITTL - kompletná ponuka v oblasti chladiarenskej a mraziarenskej techniky
PROJEKT, REALIZÁCIA, SERVIS

- **Prepravné a stacionárne chladenie** • Chladenie do áut, domov smútku, nemocničných zariadení
- Chladenie pre priemysel i súkromný sektor

Závodná 76, 821 06 Bratislava, e-mail: tittl@thermoking.sk, Tel./fax: 02/ 40 25 22 11, 45 52 28 15

Investície – klúč k prosperite

Drevo je materiál s hlbokou tradíciou zo širokým uplatnením na celom svete. Stáročia sa používalo na výstavbu drevených domov, striech, stavebno-stolárskych a remeselných výrobkov a predmetov ktoré majú umeleckú hodnotu a pomôcky dennej potreby. Už pri vstupe do objektu drevovýroby, naše zmysly naplnila vôňa dreva, ktorá je jeho neoddeliteľnou súčasťou. Práca s drevom si vyžaduje celého človeka, ktorý dokáže z neho vytvoriť hodnotné a trvácne výrobky. Drevo upokojuje, pôsobí na zmysly človeka, vyžaruje z neho pocit pohody.

Prijali sme pozvanie na Kysuce, do firmy Kajánek – DREVOVÝROBA, spol. s.r.o., ktorá je výrobcom rakiev. Firma má sídlo v obci Raková okres Čadca. Po celý čas, až do dnešných dní môžeme nájsť záznamy o tom, že práca s drevom bola najrozšírenejším zdrojom obživy obyvateľov rázovitého kraja ako sú Kysuce. Potvrďuje to aj zakladateľ firmy pán Anton Kajánek, ktorý do dnešných dní pomáha pri vedení a chode firmy. Dnes sa však zhovárame s jej spolujiteľom Ing. Petrom Kajánkom, PhD. Poďme k otázkam ktoré najviac zaujímajú našich čitateľov.

● **Plánovali ste výrobu rakiev už vo vašich začiatkoch ?**

Pravdupovediac, nie. Firmu zakladal otec hneď po revolúcii v roku 1989 a jej

náplňou bola výroba drevárskych výrobkov hlavne podľa individuálneho dopytu zákazníkov. Jednalo sa najmä o stavebno-stolárske výrobky až neskôr sme rozšírili našu výrobu o rakvy, kríže, keď sme zistili, že ponuka tohto druhu výrobkov po roku 1989 je nedostatočná.

● **Kedy presne ste sa rozhodli rozšíriť respektíve zmeniť sortiment výroby so stavebno-stolárskych výrobkov na výrobu rakiev – schránok posledného odpočinku?**

Vyšlo to prirodzene z dopytu na trhu a z našich možností. Uvedomili sme si, že kapacita našej prevádzky ďaleko prevyšuje jej momentálnu produkciu a začali sme hľadať produkt, ktorý by bol žiadaný a zároveň aj adekvátne náročný na spracovanie vybavením drevoobrábajúcimi strojmi, ktorými disponujeme. Firma však v súčasnosti investuje nemalé finančné prostriedky do nových technológií, strojov a zariadení pre zvýšenú kvalitu výrobkov.

● **Pár slov o materiáloch. Je najpoužívanejšou drevinou dub a smrek?**

Vo všeobecnosti je dub stále najžiadanejšou drevinou, hlavne v menších obciach, kde ľudia nedopustia na tradíciu. Dub je trvácna drevina a rakvy vyrobené z tvrdého dubového dreva majú dlhú životnosť a používajú sa najmä do murovaných hrobiek. Smrekové rakvy si taktiež zatiaľ držia svoje miesto u zákazníkov. Je to hlavne kvôli cenovej prístupnosti a ľahkej obrábatelnosti smrekového dreva. Aj keď smrek a dub majú významné miesto v dopyte zákazníkov, vzrastá už aj na Slovensku dopyt po zvláštnych exotických drevinách, ktoré u nás nerastú. Som presvedčený, že práve inovácia v oblasti materiálov je správna cesta do budúcnosti. Samozrejme, ide len o jeden z faktorov, ktoré úspech podmieňujú. Môžem ubezpečiť všetkých stálych i budúcich zákazníkov, že naša firma okrem bezproblémovej spolupráce, vždy ponúka niečo nové

materiál smrek

materiál bubinga

a snaží sa vyhovieť potrebám trhu, ale v neposlednom rade vždy ponúkať niečo inovatívne a zaujímavé.

● **Prezradíte nám o aké nové druhy drevín ste rozšírili vašu ponuku rakiev?**

Jedná sa o indické a africké dreviny ako napríklad bubinga, wenge, koto, amazaque.. ale aj o dreviny slovenské, čerešňa a orech, ktoré sa doteraz na rakvy nepoužívali.

● **Sú rakvy z týchto drevín pre zákazníkov finančne náročnejšie?**

Rakvy z týchto druhov drevín sú kvalitatívne podobné dubu a smreku. Náročnosť pri zaobstarávaní týchto druhov materiálov sa nám vracia v počte predaných kusov. Cenu sme preto ponechali na porovnateľnej úrovni. Aj touto cestou by sme radi oslovili ďalších potenciálnych odberateľov, ktorým vieme pripraviť cenovú ponuku individuálne. Máme spokojných zákazníkov nielen na Slovensku ale aj v Českej republike a Rakúsku, čo je taktiež zrkadlom kvality našich výrobkov a zároveň dokladom primeranej cenotvorby.

● **Aký typ rakiev je najžiadanejší?**

V oblasti kde sme pôsobili najdlhšie - Kysuce, je približne 90% rakiev s kresťanskými motívami. Ide o rakvy zväčša šesťhranné s náboženským motívom s prevládajúcim vyobrazením krížovej cesty a poslednej večery. Avšak postupne sa už aj na Kysuciach upúšťa od týchto motívov a podobne ako vo väčších mestách sa upúšťa od kresťanských motívov a do popredia sa dostáva jednoduchosť s jemným zdobením. Pýtali

ste sa ale, na rôzne typy rakiev. V našej ponuke máme 35 rôznych rakiev, 4-hranné, 6-hranné či 8-hranné, ktoré sme schopní dodať do 24 hodín, ak samozrejme požiadavka nieje špecifická – v tom prípade do 48 hodín. Na sklade z nich máme 15 najžiadanejších, ktoré môžeme okamžite odoslať odberateľom. Zákazník si môže vybrať zo širokého sortimentu doplnkov a čalúnenia – vyskladať si rakvu podľa požiadaviek zákazníka. Všetko je možné zrealizovať aj cez našu webovú stránku www.rakvy.eu. Sortiment sa rozširuje každý mesiac o nové typy výrobkov.

● **Vráťme sa na chvíľu k parametrom rakiev. Povedzte nám aká je ich nosnosť a rozmery vzhľadom na to, že súčasná populácia žiaľ viac rastie do šírky ako to bolo v minulosti.**

Samozrejme vyrábame aj nadrozmerne rakvy. Sme schopní vyrobiť a dodať takú schránku pre zosnulého, ktorá akceptuje každý jeden parameter zvlášť. Ak je zosnulý vysoký, rakva bude prispôbená jeho výške, ale tento parameter sa neodzrkadlí na šírke, a naopak. Samozrejme sú rakvy, ktoré sú vyrábané ako nadrozmerne aj na šírku aj výšku. Minimálna nosnosť každej rakvy je 250 kg bez ohľadu na materiál z ktorého bola vyrobená. Veľký pozor dávame na spevnenie nadrozmerných rakiev. V ponuke máme samozrejme aj malé rakvy ktoré sú žiaľ, niekedy požadované.

● **Kedy ste sa rozhodli rozšíriť výrobu o nadrozmerne rakvy a rakvy exotické?**

Máme dlhoročné skúsenosti, a našu výrobu sa snažíme prispôbiť požiadavkám trhu, čo sa týka technických para-

metrov a dizajnu ale aj čo sa týka rozmerov a náročnosti riešení. Všetko sa dá, len treba chcieť u nás platí, preto sme sa rozhodli vyrábať rakvy, z ktorých každá je originálom. Rôzne typy, materiály, široká ponuka tvarov a povrchových úprav sú dôkazom, že aj v tomto smere nestojíme na mieste, ale prinášame nové produkty a inovácie.

● **Čo podľa vás prinesie najbližší čas a aké sú vaše plány do budúcnosti?**

Pozerám sa do budúcnosti plný optimizmu. Firma prosperuje, zatiaľ zamestnávame celkovo 12 ľudí, čo, hlavne v tomto regióne, nie je zanedbateľný počet. Ako som spomenul na začiatku, neustále investujeme nielen do vybavenia a technického zabezpečenia, ale i do propagácie. Sledujeme nové trendy v oblasti v ktorej podnikáme, navštevujeme výstavy v zahraničí. Žiaľ, na Slovensku sme podobnú akciu ešte nezaznamenali. Informácie a poznatky získané na tomto poli zohľadňujeme pri dlhodobom plánovaní rozvoja firmy, a ako vidieť, výsledky na seba nenechávajú dlho čakať. Firma nesmie ostať stáť na mieste, kľúčom k prosperite sú v prenesenom zmysle dve slová so spoločným začiatočným písmenom - inovácie a investície. Verím, že ak sa o rok zastavíte na kus reči, budeme sa mať čím pochváliť.

Ďakujeme za rozhovor.
-sl-, -op-

Anton Kajánek
– Drevovýroba spol. s r. o.
Raková 19; 023 51 Čadca
www.rakvy.eu

Modrý anjeli

Tragické udalosti hromadných nešťastí, spôsobených prírodnými živlami, či zlyhaním ľudského faktora, si často vyžadajú niekoľko smrteľných obetí. Častokrát si vôbec neuvedomujeme, že okrem poskytnutia prvej pomoci ťažko zraneným, je dôležité postarať sa o akútne potreby osôb ľahkozranených, nezranených, či o rodinných príslušníkov obetí.

Modrý anjel je tím profesionálne pripravených pracovníkov poskytujúci krízovú intervenciu a psychickú prvú pomoc bezprostredne po traumatizujúcich udalostiach priamo v teréne.

Na Slovensku sa ešte stále môžeme stretnúť s odsudzujúcim názorom, či s posmeškom opovrhujúcim akoukoľvek psychickou pomocou a podporou. Táto téma je tabuizovaná predovšetkým v menších mestách a na dedinách. Ľudia majú predsudky, boja sa ukázať a priznať svoje slabé miesta i slabé chvíle. S väčšinou bežných životných peripetií a očakávaných nešťastí sa človek dokáže vysporiadať sám. Nečakaná tragická udalosť otrasie skutočne každým z nás. Málokto je v takejto situácii schopný premýšľať a konať s rozvahou. Ľudia zasiahnutí informáciou o smrti blízkej osoby si často ani nevedia predstaviť, ako majú žiť ďalej bez milovaného človeka. Ved' ráno mu ešte natierali chlieb maslom a večer zrazu majú riešiť s pohrebnou službou dátum pohrebu a výber rakvy.

Krízová intervencia je odborný zákrok, je pomocou osobám zasiahnutým náhlou udalosťou s traumatizujúcim potenciálom. Je podporou pre tých, ktorí na zvládnutie takejto situácie nemajú pre jej rozsah, intenzitu alebo nepredvídateľnosť dostatok vlastných síl a schopností.

Ide o skutočne prvú pomoc v akútnej fáze, smerujúcej k podpore znovunadobudnutia schopnosti konať. „Je dôležité si uvedomiť, že nemáme ambíciu nahradiť vlastnú vôľu, zodpovednosť a sily zasiahnutých prehnanou pomocou, snažíme sa obmedziť náš vplyv na skutočne nevyhnutné opatrenia a úkony potrebné k rýchlejšiemu a efektívnejšiemu svojpomoci. Jednou z našich hlavných úloh je aj rýchla identifikácia a aktivácia vlastnej sociálnej siete zasiahnutého tak, aby čím skôr prebrala svoju podpornú funkciu a minimalizovali sa umelé zásahy do života zasiahnutých osôb. V typických prípadoch je tiež základnou požiadavkou na našich pracovníkov ukončenie intervencie v najkratšom možnom čase a prípadnú pretrvávajúcu starostlivosť prenechávame sieti následnej starostlivosti, teda Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, ambulanciám psychiatrov, psychologov, či psychoterapeutov.“ - ako sa vyjadril Radovan Bránik, výkonný riaditeľ tímu Modrý anjel.

Určite si každý spomenie na tragickú udalosť z 10. augusta 2009, keď v bani v Handlovej zahynulo 20 baníkov. Alebo na pád železnej konštrukcie stanu na hudobnom festivale Pohoda v tom istom roku. Na nehodu autobusu plného mladých ľudí z folklórneho súboru v Hriňovej z roku 2007. Pri všetkých týchto prípadoch boli následky tragických udalostí natoľko rozsiahle, že si vyžadovali nasadenie tímu po niekoľko dní. Okrem priamej psychickej podpory tím poskytuje tiež všestranné podporné služby uľahčujúce príbuzným a blízkym obetí zvládanie administratívnej a organizačnej záťaže spojenej s tragickou udalosťou.

Modrý anjeli sa nezúčastňujú len udalostí s hromadným postihnutím obyvateľstva, o ktorých sa dozvedáme z médií. Často pracujú i na prípadoch týkajúcich sa napríklad len jednej rodiny, či jednej osoby. Ide najmä o násilné úmrtia detí, samovraždy, nezvestnosť, náhle a prudké ohrozenie sociálneho statusu po úmrtí živiteľa rodiny a násilné trestné činy.

Pár doplňujúcich otázok som položila pánovi riaditeľovi organizácie Modrý anjel.

● Môže vás kontaktovať bežný občan?

Môže, a neraz sa to stáva. Pre vysokú náročnosť príjmu a vyhodnocovania informácií však uprednostňujeme kontakt s ministerstvami, do ktorých gescie prípad patrí, pri rozsahom menších udalostiach spolupracujeme s orgánmi samosprávy na úrovni VÚC, alebo priamo kooperujeme s oddelením psychologickej podpory Hasičského a záchranného zboru. Tí na základe svojich bohatých skúseností často správne vyhodnotia opodstatnenosť zásahu a táto spolupráca sa stále viac zlepšuje. Isté však je, že neodmietneme žiadneho občana a poctivo sa zaoberáme jeho problémom.

● Môžu vás kontaktovať pohrebníctva?

V prípade, že sa im pri komunikácii s príbuznými stane, že dôjde k prejavom, ktoré len ťažko možno zvládnuť, alebo by si ich riešenie vyžadovalo nasadenie, na ktoré objektívne nemajú kapacity, je opodstatnené kontaktovať Modrého anjela. Vieme riešiť práve situácie, keď sa niečo vymkne spod kontroly, keď dochádza k zdanlivo neprimeraným reakciám a správaniu klientov, ktoré sa možno javí rizikové, ale ešte nie je žiadúce privolať napríklad policajtov. Bol by som rád, ak by v budúcnosti pohrebníctva využívali služby našich ľudí a mohli sa tak plne sústrediť na svoju vlastnú prácu. Činnosť našich ľudí pre nich môže znamenať značnú úľavu v mimoriadnych situáciách a prípadoch, ktoré sa vymkli z bežného rámca.

● Ako vás vnímajú poskytovatelia pohrebných služieb?

Rôzne, niekedy sú zjavné rozpaky, ale to je pochopiteľná reakcia. Na Slovensku pôsobíme relatívne krátko a pri-nášame systém, ktorý je štandardom skôr v Rakúsku, či niektorých severných krajinách. Faktom však je, že v priebehu tej krátkej doby sme spolupracovali s desiatkami pohrebných služieb a so žiadnou z nich nemáme vyslovene negatívne skúsenosti, skôr naopak. Pravdou tiež je, že hlavne v prípade devastačných poranení máme rozdielne názory na úpravu tela a pietu pri rozlúčke. Naši ľudia

majú za úlohu maximálne zmierniť záťaž klientov a uľahčiť im proces smútenia. V niektorých pohrebníctvach personál v mŕtvom často vidí už len telo a nie vždy docenuje fakt, že príbuzný sa ešte ani nestihol vyrovnáť so samotným faktom smrti. Blízki bývajú extrémne citliví na akékoľvek prejavy nedostatočnej úcty, alebo vnímajú personál ako necitlivý. Rozumieme, prečo sa to stáva, ale z pochopiteľných dôvodov sme vždy na strane klienta.

V súčasnosti má tím 65 členov snažiacich sa poskytovať psychickú prvú pomoc a krízovú intervenciu na celom území Slovenska. Prevažná časť anjelov je však sústredená na západe Slovenska. Do budúcnosti plánujú pokryť skutočne celé územie krajiny a dosiahnuť stav, keď bude tento druh starostlivosti a podporných služieb pre občanov samozrejmosťou vo chvíľach náhlej tragédie.

S úctou a obdivom ďakujem za spoluprácu a vyčerpávajúce informácie pánu riaditeľovi Radovanovi Bránikovi.

-kk-

Balzamovanie zosnulých je dodnes záhadou

Mgr. Dušan MAGDOLEN, PhD.

Mumifikovanie zosnulých patrí medzi najzáhadnejšie spôsoby posmrtného kultového aktu dávnych kultúr. Počiatky mumifikovania v starovekom Egypte sú staré ako samotná civilizácia. Ide vlastne o konzervovanie mŕtveho tela osoby vysušovaním alebo balzamovaním. Viac svetlo do tajomstva mumifikovania prinášajú až nové vedecké metódy, ktoré by inak zostali pre súčasníka zamlčané. Svoje poznatky nám odкрýva slovenský egyptológ Dušan Magdolen zo Slovenskej akadémie vied.

● **Balzamovanie tiel sa spája najmä so starovekým Egyptom. Z akého dôvodu Egypťania vôbec balzamovali mŕtvych a aký to malo pre nich zmysel?**

Podľa staroegyptských predstáv bolo zachovanie tela po smrti človeka jedným zo základných predpokladov k tomu, aby tento človek mohol žiť večne na onom svete. Išlo tu teda o vieru v posmrtnú existenciu a jej zabezpečenie, okrem iného, aj prostredníctvom vykonania špecifických procedúr na ľudskom tele.

● **Zabalzamované telá poznáme pod moderným označením „múmie“. Ochranným bohom tohto umenia bol Anup „ten, ktorý je na mieste balzamovania“, ktorého znázorňovali s hlavou šakala. Čo ukázali dlhoročné výskumy múmií - prekvapili niečím? V súčasnosti sa múmie skúmajú modernými vedeckými metódami a prístrojmi, vrátane počítačovej tomografie a podobne. To nám umožňuje detailnejšie poznať životy konkrétnych ľudí a lepšie porozumieť a pochopiť minulosť. Takýmto spôsobom rozširujeme a prehľbujeme svoje poznatky o tom, ako ľudia žili, ako sa stravovali, s kým boli pokrvene spríbuznení, s akými chorobami zápasili, aké zranenia utrpeli počas života, čo mohlo byť napokon príčinou smrti a podobne. Ide o významný kvalitatívny posun vo výskume starovekého Egypta, ktorý nám umožňuje verifikovať a korigovať naše poznatky získané len na základe archeologických nálezov a písomných záznamov. Náš obraz o starovekom Egypte je tak úplnejší, plastickejší a bližšie k historickej realite.**

Kanopy faraóna Tutanchamona, ktoré uchovávali jeho mumifikované vnútorné orgány.

● **Aké spôsoby a metódy mumifikácie Egypťania používali a ako ho vykonávali?**

Informácie o aplikovaných postupoch pri mumifikovaní pochádzajúce z dobových písomných prameňov a vyobrazení sú strohé a neúplné. K najpodrobnejším zdrojom patrí záznam z 5. storočia pred Kristom, ktorý nám zanechal vo svojom diele grécky učenec Herodotos (jeho „Dejiny“ vyšli aj v slovenskom preklade). Herodotos opisuje tri spôsoby mumifikovania, ktoré vychádzali z ekonomických možností rodiny pozostaleho. Najdrahší spôsob spočíval v odstránení mozgu z lebečnej dutiny pomocou dlhého kovového háčika. Ďalej nasledovalo narezanie brušnej dutiny, cez ktorú balzamovači vybrali vnútorné orgány. Brušnú dutinu vypláchli palmovým olejom a vyčistili aromatickými látkami a kadidlom. Potom do nej nasykali myrhu, škoricu, voňavé korenie a otvor zašili. Telo následne vystavili pôsobeniu natrónu (lúhu sodného) po dobu sedemdesiatich dní. Po tejto dobe telo opäť umyli a zabalili do plátenných obvínaní s použitím živice. Takto pripravili múmiu a odovzdali ju príbuzným. Lacnejší spôsob, ktorý Herodotos opisuje, pozostával z toho, že balzamovači vstrekovali cédrový olej cez análny otvor do tela mŕtveho, ktorý z tela zase vypustili v posledný deň balzamovania. Rozpustené vnútorné orgány potom vytekli z tela von. Natrón rozpustil i svalovinu, takže z tela sa zachovali len kosti a koža. Najlacnejší spôsob podľa Herodota pozostával z vypláchnutia brušnej dutiny redkovkovým olejom a vysušovania natrónom.

● **Prečo v tele zosnulého starí Egypťania ponechávali srdce?**

Z výskumu hrobiek, múmií a ďalších prameňov vieme, že starovekí Egypťania srdce považovali za centrum ľudskej inteligencie, rozumu a citov. Medzi plátenné obvínaná ukladali šperky a amulety, ktoré mali podľa ich viery ochrannú funkciu. Na hrud medzi obvínaná zvykli zavinúť amulet v tvare chrobáka skarabea s textom, v ktorom zosnulý vzýval svoje srdce, aby pri poslednom súde pred súdnou porotou v podsvetí nesvedčilo proti nemu.

Vybraté vnútorné orgány, črevá, žalúdok, pľúca a pečeň ukladali do štyroch nádob a ponechávali v hrobke. Telesné dutiny vyplňali aj pilinami, pieskom, látkami. Telá obalené v obvínaných zdobili maľbou, pokrývali kartonážou s náboženskými motívmi, posmrtnými maskami a podobne. Mumifikovanie si mohli v starovekom Egypte dovoliť len bohaté vrstvy obyvateľstva. Prevažná väčšina ľudí sa pochovávala do jednoduchých jám v zemi. Telo takto uložené v špecifických klimatických podmienkach sa na rozdiel od umelej mumifikácie mohlo zachovať v podobe múmie v dôsledku prirodzeného pôsobenia okolitého prostredia, v takom prípade hovoríme o prirodzenej mumifikácii.

● **Pri mumifikácii záležalo aj na tom, či ide o zámožného Egypťana, alebo o človeka bez majetku. Mal aj ten šancu nechať sa zabalzamovať, alebo to bola len výsada bohatých?**

Mumifikovanie bolo výsadou majetnej vrstvy obyvateľstva. Najpracovnejšie, najzodobnejšie a najväčšie hrobky, v ktorých boli uložené múmie, mali prirodzene faraóni, vládcovia starovekého Egypta. Múmie niektorých z nich možno v súčasnosti vidieť vo zvláštnom oddelení Egyptského múzea v Káhire (múmia faraóna Tutanchamona sa nachádza v jeho hrobke KV 62 v Údolí kráľov v Luxore).

● **Preniesol sa zvyk balzamovania aj do iných kultúr či krajín?**

Múmie sú známe nielen z prostredia Egypta, ale aj z iných častí sveta ako sú Južná a Stredná Amerika, či Ázia. To však neznamená, že ich výskyt v niektorých z týchto končín sveta nevyhnutne znamená import zo starovekého Egypta. Pokiaľ ide o prirodzené múmie, ich vznik spôsobujú špecifické klimatické podmienky a prírodné prostredie. V prípade umelých múmií, ktoré sú výsledkom ľudskej činnosti, by určite boli zaujímavé výsledky nejakého komparatívneho výskumu, ktorý by skúmal podobnosti a odlišnosti pri mumifikovaní v jednotlivých kultúrach.

● **Kde na Slovensku sa môžu záujemcovia viac dozvedieť o egyptskej kultúre či balzamovaní mŕtvych?**

Na Slovensku sa výskum civilizácie starovekého Egypta od 90. rokov minulého storočia realizuje na pôde Ústavu orientalistiky Slovenskej akadémie vied v Bratislave. K rozvoju egyptológie na Slovensku už viac ako 15 rokov prispieva aj Nadácia Aigyptos. V slovenských múzeách a súkromných zbierkach sa nachádzajú aj predmety zo starovekého Egypta, napríklad v Archeologickom múzeu SNM v Bratislave, či Mestskom múzeu v Bratislave. Na Slovensku máme aj staroegyptské múmie ľudí i zvierat. Ľudské múmie sa nachádzajú v múzeách v Bratislave, Betliari, či Rimavskej Sobote. Múmie krokodílov sú v Mestskom múzeu v Bratislave. Organizovanie výstav a ďalších podujatí pre širokú verejnosť si vyžaduje okrem iného hlavne finančné prostriedky, ktorých nedostatok sa v slovenskej vede pociťuje dlhodobo, nakoľko doterajšie vlády výskum a vzdelávanie, či kultúru ako takú, dlhodobo nepodporujú ani systematicky, ani dostatočne. Cyklus egyptologických prednášok sa naposledy realizoval v Bratislave v spolupráci s Filozofickou fakultou UK a Mestským múzeom.

Zuzana Voštenáková

Dušan Magdolen na výskume v Abúsíre.

Po skončení štúdia histórie a archívniectva na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave absolvoval v roku 1997 doktorandské štúdium v Českom egyptologickom ústave Karlovej univerzity v Prahe. Ako sám poznamenáva, vo výskumnej práci sa od roku 1997 sústreďuje na kultúrno-historický vývoj staroegyptskej civilizácie, najmä v 3. a 2. tisícročí pred Kristom. Venuje sa téme egyptskej archeoastronómie, poznáním a vedomosťami starovekých Egypťanov. Zúčastnil sa viackrát terénnych výskumov na lokalite Abúsír a venoval som sa aj štúdiu pamiatok a prameňov v Londýne, Oxforde a samozrejme Bratislave. Svoje práce uverejňuje vo vedeckých publikáciách na Slovensku a v zahraničí a píše aj pre laickú verejnosť. Slovenská akadémia vied mu dvakrát udelila Cenu SAV za popularizáciu vedy. Od roku 2010 pôsobí vo funkcii riaditeľa Ústavu orientalistiky SAV. Je členom International Association of Egyptologists.

Popisky k obrázkom (zdroj Dušan Magdolen)

Pýtame sa Ako vyzerá balzamovanie dnes?

Odpovedá
Hlavný hygienik SR

MUDr. Gabriel Šimko
MPH

Balzamovanie všeobecne upravuje zákon č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve. V základných pojmoch v paragrafe 2 sa uvádza: Balzamovanie je úprava ľudských pozostatkov zamedzujúca rozvoju posmrtných zmien vyvolaných hnilobnými baktériami alebo hmyzom. Pritom konzervácia je úprava ľudských pozostatkov prostriedkami spomaľujúcimi rozvoj posmrtných zmien vyvolaných hnilobnými baktériami alebo hmyzom. Prevádzkovanie balzamovania a konzervácie je samostatnou živnosťou a je na ňu potrebná odborná spôsobilosť.

Osvedčenie o odbornej spôsobilosti sa v zmysle § 26 zákona č. 131/2010 Z. z. vydá, ak má žiadateľ ukončené vysokoškolské vzdelanie II. stupňa v doktorskom študijnom programe a špecializáciu v špecializačnom odbore patologická anatómia alebo súdne lekárstvo a najmenej 10 rokov praxe v špecializačnom odbore patologická anatómia alebo súdne lekárstvo.

Úrad verejného zdravotníctva SR, ako orgán vydávajúci osvedčenie o odbornej spôsobilosti pre prevádzkovanie balzamovania a konzervácie, nevydal žiadne osvedčenie na takúto odbornú spôsobilosť. S prípadmi uloženia zabalzamovaných ľudských pozostatkov sme sa na Slovensku v poslednom období nestretli. Pravdepodobne ich výhodou je možnosť uloženia balzamovaného tela do hrobky bez toho, aby dochádzalo k rozkladu tela a šírenia zápachu do okolia. Ďalšou výhodou je možnosť dočasne vystaviť balzamované telo na dlhšiu dobu pred pochovaním, pritom musia byť splnené podmienky určené osobou, ktorá balzamovanie vykonala. Uložiť ľudské pozostatky balzamované do zeme nie je vhodné z dôvodu, že pochovaním do hrobu sa má docieľiť rozklad teda zotlenie tela, čomu balzamovanie bráni.

(zv)

Múmie a mumifikovanie v starovekom Egypte

Pod pojmom múmia sa označujú telá ľudí alebo zvierat pokryté zachovanou kožou, v niektorých prípadoch aj vlasmi. Samotné slovo múmia je odvodené od arabského slova „mummiya“, čo v preklade znamená asphalt. V 7. storočí, keď Egypt získali Arabi, pomenovali tak múmie pokryté čiernou živcou, ktorá im pripomínala prírodný asphalt.

Duša dočasne opúšťala telo

Egyptania verili, že život človeka sa nekončí smrťou, ale pokračuje ďalej na druhom svete. Duša človeka opustila telo na dobu 70 dní, vrátila sa doň až v deň pohrebu. To už však bolo telo, do ktorého sa duša vrátila „nové“ - zabalzamované. Práve v tejto dobe – 70 dní museli mumifikátori pripraviť nové telo. Mumifikácia bol zložitý konzervačný postup, s ktorým nás oboznámil až grécky historik Herodotos okolo roku 450 pred Kristom. Hovoril o troch základných spôsoboch mumifikácie, ktoré sa líšili kvalitou ako, aj cenou mumifikácie.

Po ukončení mumifikácie mohli na 71. deň po smrti začať pohrebné obrady. Pre Egyptanov bola viera v pokračovanie života po smrti – v posmrtný život, podobajúci sa tomu na zemi úplne samozrejmá. Od chvíle, keď sa duch mŕtveho opäť vrátil do mumifikovaného tela sa začal tento nový večný život. Múmia musela prekonať ešte poslednú prekážku na ceste za večným životom, tou bol posledný súd v sieni Oboch právd pred samotným vládcom podsvetia, bohom Usirom.

Múmiu čakal večný život

Anupev, boh mŕtvych a ochranca pohrebísk priviedol mŕtveho do siene Oboch právd. Uprostred siene boli váhy, na ľavú misku položil Anupev srdce mŕtveho, predstavujúce jeho svedomie, na pravú stranu váh položil vtáčie pero symbolizujúce pravdu a spravodlivosť. Ak pozemské hriechy srdce mŕtveho prevážili, bolo srdce hodené netvorovi s krokodílovou hlavou Amemaitovi, ktorý ho zožral. V tomto prípade dochádzalo k večnému zatrateniu a ku skutočnej a neodvratnej smrti. Ak však bolo srdce v rovnováhe s perom pravdy, múmia v skúške obstála a čakal ju večný život.

Mgr. Alexander Botoš

Gemersko-malohontské múzeum, Rimavská Sobota

Zaujímavosti z histórie

Egyptský faraón - Tutanchamon

Známou postavou v egyptskej histórii bol Tutanchamon. Išlo o nevýznamného panovníka, ktorý usadol na trón už ako dieťa, no vryl sa do pamäti ľuďom po celom svete, až po objavení jeho hrobky v Údolí kráľov – Howardom Carterom v novembri roku 1922. Hrobka obsahovala okrem sarkofágu s kráľovou múmiou fasciujúci poklad, z ktorého vari najznámejším artefaktom je zlatá posmrtná maska. Tú spolu s ďalšími predmetmi z Tutanchamónovej hrobky môžete vidieť v Egyptskom múzeu v Káhire. Je vykladaná lazuritom, vzácnymi kovmi a páskami modrého skla. Z času na čas sa však časť vzácných nálezov vydá na cestu pred dvomi rokmi sa napríklad vo Viedni konala výstava pod názvom Tutanchamón a svet faraónov. Medzi artefaktmi sa dali vidieť napríklad faraónove zlaté sandále či zlatá a drahokamami vykladaná urna, v ktorej boli uložené jeho vnútornosti.

Mgr. Alexander Botoš

Múmia Tasherithnetiak na Slovensku

Egyptskú múmiu ženy Tasherithnetiak zakúpil v roku 1910 za 5 000 zlatých advokát a statkár Štefan (István) Munkácsi Süteő ml. na svojich cestách po Egypte, ktorý ju v tom istom roku daroval do zbierok vtedajšieho Gemerského župného múzea. Druhým domovom Tasherithnetiak je už 101 rokov Gemersko – malohontské múzeum v Rimavskej Soboti. Na základe antropológického výskumu bolo preukázané, že telo patrilo egyptskej žene, ktorá umrela vo veku 50 – 70 rokov. Tasherithnetiak sa na tú dobu dožila pomerne vysokého veku. Múmia ženy je zabalená do pôvodných ovínadiel, ktoré sú potreté čiernou živcou. V oblasti nôh sú ovínadla porušené, v týchto miestach je možné napočítať viac ako 20 vrstiev ovínadiel. V mieste porušenia ovínadiel sú obnažené prstové články múmie. Telo ženy leží v natiahnutej polohe s hornými končatinami prekríženými na hrudi, pričom sa ruky dotýkajú dlaniami ramien. Dĺžka múmie je 142,5 cm, avšak Tasherithnetiak bola za života asi o 10 cm vyššia. Rakva múmie je antropomorfného tvaru, je zhotovená z figovníkového dreva, jej celková dĺžka je 179 cm. Tvár na veku truhly je starostlivo vymodelovaná, drevo rakvy je pokryté vrstvou štuky, ktorá je vymalovaná. Na hrudníku malby rakvy je zobrazený posvätný srdcový scarabeus. Tasherithnetiak žila v období tzv. Tretieho prechodného obdobia, v období vlády 21. – 25. dynastie, v rokoch 1087 až 664 pred Kristom. Boli to veľmi nepokojné a búrlivé časy. Bolo to obdobie, keď sa rýchlo za sebou striedali slabí faraóni, obdobie, keď sa juh ríše odrhol pod vedením Amonových kňazov, obdobie, keď vládli núbijskí faraóni, ako aj obdobie, keď v delte Nílu vzniklo niekoľko samostatných kniežatstiev. Tasherithnetiak patrila k nižšej spoločenskej vrstve a pravdepodobne za svojho života pôsobila v niektorej starovekej roľníckej komunite, v Abusír el Meleku.

zv, Mgr. Alexander Botoš – archeológ

Fotografie (zdroj: Mgr. Alexander Botoš)
Fotografia darcu múmie
Istvana Munkacsího Sutoa ml.

Fotografia múmie

Odhaľujeme tajomstvá pohrebného rítusa

Naši predkovia mali zaujímavé pohrebné rituály. Veľmi osobitým typom pochovávania je pohrebný rítus. Hovoríme s Alexandrom Botošom, archeológom z Gemersko-malohontského múzea.

Medzi najstaršie hrobové nálezy, uložené v Gemersko – malohontskom múzeu patria antropomorfné urny zo Včelínec a z Gemera. Z lokality Včelince – Feketesár pochádza unikátny žiarový hrob badenskej kultúry – skupiny Ózd (okolo roku 2 600 - 2 200 pred Kristom), celoeurópskeho významu. Badenská kultúra bola nazvaná podľa jaskyne Baden v Dolnom Rakúsku, rozšírená bola v celej strednej Európe v Maďarsku na Slovensku, na Morave, v Čechách, v južnom Nemecku, v Srbsku a Chorvátsku. Rozšírená bola v období neskorého eneolitu (neskorej dobe kamennej), približne v rokoch 2800 – 2300 pred Kristom.

Zaujímavým pohrebným rituálom bol žiarový pohrebný rítus, v dnešnom ponímaní - kremácia. Podstatou žiarového pochovávania je viera v existenciu duše, ktorá prechádza kremáciou ako procesom očisty a oslobodzuje sa od tela. Duša prechádza očistným ohňom, stáva sa nesmrteľnou a je odlúčená od spoločnosti živých ľudí. Predpokladá sa, že ťažiskom celého pohrebného rituálu bol okamih spolopenia na pohrebnej hranici.

Na našom území sa objavuje pohrebný rítus v eneolite (neskorej dobe kamennej), naplno sa však uplatnil až v mladšej a neskej dobe bronzovej - v kultúrach popolnicových polí. Názov vznikol podľa rozsiahlych žiarových urnových pohrebísk, ktoré pripomínali popolnicové polia. Žiarový hrob odkrytý vo Včelinciach obsahoval celkom osem unikátnych antropomorfných urien, v ktorých sa nachádzal popol zosnulých.

Urný v dobách minulých

Otázna je interpretácia urien. Možno uvažovať o tom, že urny zobrazovali bohov alebo smrteľníkov. V obci Center boli objavené tri urny, o ktorých môžeme predpokladať, že symbolizujú princíp božskej trojice. Avšak osem urien zo Včelínec súvisí pravdepodobne s kultom predkov a predstavuje špecifickú formu rodinného hrobu. Všetky vystavené zbierkové predmety pochádzajú z historického územia Gemera – Malohontu.

Jedným miestom, kdesi môžu návštevníci pozrieť ako to vyzeralo v minulosti – konkrétne v neskej dobe bronzovej, pri pohrebných udalostiach - je Pamätník kyjatickej kultúry v Kyjaticiach (okres Rimavská Sobota). Na tomto mieste vo voľnej a krásnej prírode je zhotovená rekonštrukcia skrinkových hrobov, spolu s kamennými násypmi, ktoré označovali hroby, ako aj rekonštrukcia pohrebnej hranice. Žiaľ o konkrétnych obradoch a rituáloch archeologické pramene nedokážu „hovoriť“.

(zv)

Pár slov o múzeu

Gemersko-malohontské múzeum každoročne usporiada v priemere 13 nových výstav. Výstavnú činnosť múzea charakterizuje tematická pestrosť. Časť výstav je vyústením vlastnej akvizičnej a dokumentačnej činnosti múzea, časť je výsledkom spolupráce múzea s inými kultúrnymi inštitúciami a záujmovými združeniami pôsobiacimi v regióne. Jedna z nedávnych výstav bola aj výstava na tému – V záhrade nebeského pokoja. Pohrebné rity v čase a priestore. Múzeum na nej prezentovalo zbierkové predmety súvisiace s pohrebom a poslednou rozlúčkou človeka na druhý svet. Súčasťou činnosti múzea je i organizovanie celého radu kultúrnych podujatí, odborných seminárov, a besied, ktorých cieľom je propagácia múzea, jeho činnosti a aktivít v rámci celého regiónu.

Autor foto: Júlia Ferletáková, Zo zbierok Gemersko-malohontského múzea

Na cintorínoch pribúdajú urnové háje

Novinkou sú radové urnové steny či kolumbáriové komplexy

V hlavnom meste rovnako ako v ostatných krajských mestách sa mňajú hrobové miesta. Nedostatok voľných kapacít v posledných rokoch zlepšuje vzrastajúci trend spolňovania nebožtíkov. Správcovia cintorínov sa situáciu snažia riešiť aj tým, že pre pozostalých popri klasických urnových hájoch zavádzajú také novinky ako sú radové urnové steny či kolumbáriové komplexy.

Správca bratislavských cintorínov Ing. Mgr. Marian Grach pred urnovými stenami na Martinskom cintoríne v hlavnom meste SR.

Budúcnosť urnových stien v hlavnom meste

Hovoríme so správcom bratislavských cintorínov Ing. Mgr. Marianom Grachom

● **Je známe, že urnové steny sú jedným z riešení nedostatku hrobových miest. Ako Vy osobne vnímate budúcnosť tohto typu pochovávaní?**

Prax ukazuje, že v posledných rokoch dochádza u obyvateľstva k hodnotovému a názorovému posunu, k istému prechodu od konzervatívneho spôsobu uvažovania k viac liberálnejšiemu, sekulárnejšiemu, a to najmä v mestskom prostredí. Je badateľný prechod od religiózneho vnímania posledných vecí človeka k ich viac-menej pragmatickejšiemu, racionálnejšiemu a najmä – takpovediac – ekonomickejšiemu posudzovaniu. Paušálne by som nerád vyslovoval jednoznačné sudy, ale istá je však skutočnosť, že cintorínskych plôch určených na klasické pochovávanie do zeme zo dňa na deň rapídne ubúda a nové sa zatiaľ nepripravujú. Za takýchto predpokladov je perspektíva preferovania a využívania urnových stien – kolumbárií - veľmi sľubná. Azda by stálo za úvahu vykonať v tomto smere v rámci Slovenskej asociácie pohrebných a kremačných služieb sociologický prieskum a takto prognózovať možný vývoj v tejto oblasti pohrebníctva.

● **Kedy ste pristúpili k budovaniu prvých urnových stien a na ktorom cintoríne?**

Prvé urnové steny boli vybudované v pôsobnosti organizácie MARIANUM – Pohrebníctvo mesta Bratislavy svojpomocne ešte pred rokom 2003 vo Vajnoroch a v Rači.

● **Na ktorých bratislavských cintorínoch sú v súčasnosti vybudované takéto typy sektorov pre urny?**

Na všetkých centrálnych mestských cintorínoch, t.j. v Slávičom údolí, na Martinskom i Ružinovskom cintoríne, na cintorínoch v Petržalke, Vajnoroch a Rači.

● **Aké typy urnových blokov sú v súčasnosti k dispozícii?**

Prevažne ide o radové urnové steny s tromi – obojstranne situovanými - etážami urnových schránok v počte cca dvadsať miest v jednom rade vedľa seba. Istú architektonickú výnimku predstavuje vznikajúci kolumbáriový komplex na Ružinovskom cintoríne v bezprostrednej blízkosti sektora vyhradeného pre výz-

namné osobnosti spoločenského a kultúrneho života. Tento komplex bude tvorený niekoľkými stavbami v tvare hranola, ktoré pracovne nazývame urnovými kubusmi, každý s kapacitou 24 urnových schránok, na každej zo štyroch strán po šesť. Každá schránka má kapacitu na uloženie štyroch štandardných urien so spolnenými ostatkami zosnulých. V súčasnosti sú vybudované dva takéto kubusy, ktorých urnové schránky sú už v predaji.

● **Aké sú výhody a nevýhody ukladania urien v radových zástavbách?**

Nespornou výhodou urnových stien je úspora plôch cintorínov. Budovanie urnových stien je vhodné najmä tam, kde neexistuje možnosť rozšírenia súčasných plôch cintorínov. Urnové steny tiež umožňujú využiť obvodové opltenie cintorínov, čím sa opäť zvyšuje efektívnosť využitia plôch cintorínov. Významnou nevýhodou urnových stien je obmedzená kapacita ich urnových schránok, ktoré sú spravidla dimenzované tak, aby sa do nich dali uložiť štyri štandardné urny so spolnenými ostatkami zosnulých. Na rozdiel od pozemných urnových miest, pri ktorých sa zrekonštruovaním dá zvýšiť úložná kapacita,

Vznikajúci kolumbáriový komplex na Ružinovskom cintoríne v Bratislave.

Urnový háj ružinovský cintorín

Urnové steny Martinský cintorín

v prípade schránok v urnových stenách je takáto úprava neuskutočiteľná. No ďalšími nezanedbateľnými výhodami urnových stien je aj úspora peňazí v rámci obstarávacích nákladov a nižšia náročnosť na ich údržbu zo strany nájomcov.

● **Kolko stojí prenajatie urnových schránok v radových stenách oproti prenájmu klasických hrobových miest a urnových pozemných kompletov?**

Kúpna cena urnovej schránky v urnovej stene alebo kubuse sa pohybuje v rozpätí od cca 990,- € do 1.185,- €.

● **Aká je ich kapacita na bratislavských cintorínoch v súčasnosti?**

Stav v Bratislave môžeme konkretizovať relatívne presne, a to v cintoríne Slávičie údolie disponuje organizácia MARIANUM – Pohrebníctvo mesta Bratislavy s kapacitou 354 urnových schránok, v Petržalke cca 105, v Rači 456, vo Vajnoroch 138, na Ružinovskom cintoríne zatiaľ len 58 a na Martinskom cintoríne až 840 urnovými schránkami, ku ktorým však už v dohľadnej dobe pribudne ďalších cca 396 urnových schránok.

● **Aký je záujem pozostalých o uloženie spoločných ostatkov zosnulých do urnových stien?**

Záujem sa bude primerane zvyšovať vzhľadom na stúpajúci trend kremácií a znižujúcu sa kapacitu klasických hrobových miest určených na pochovávanie do zeme. Musím však konštatovať, že v súčasnosti ešte stále prevažuje záujem pozostalých o samostatné pozemné urnové miesta s urnovou šachtou umiestnenou priamo do zeme.

● **Aké máte najbližšie plány s výstavbou urnových blokov?**

Trend výstavby urnových stien je najlepšie ilustrovaný na Martinskom cintoríne. Len nedávno boli vybetónované základy ďalších troch radových urnových stien a jednej atypickej s nižšou kapacitou urnových schránok. V súčasnosti sú už k dispozícii ďalšie projekty výstavby urnových stien, no tieto zámery nechcem predčasne prezrádzať. Okrem iného aj z dôvodu nedostatočných finančných zdrojov v rámci súčasnej nepriaznivej ekonomickej situácie mesta.

(mli)

Vysoko kvalitné urny za bezkonkurenčné ceny - JADE - záruka kvality

- Veľmi krátke dodacie lehoty • Bezkonkurenčne nízka cena • Široký sortiment

Naša firma dodáva na slovenský trh ozdobné urny. Ručne zdobená keramika vyniká svojou kvalitou a jedinečnosťou. Ostatné použité materiály zaručujú dlhú životnosť. Tieto schránky oceňujú všetci, ktorí uvažujú nad dôstojným a zároveň dekoračne dokonalým miestom, pre uloženie ostatkov svojich drahých.

JADE – Judita Hengericsová
Považská 4/3, 945 01 Komárno

e-mail: judit.hengerics@mail.t-com.sk

kontakt: 0905 874 085

DUŠIČKY 2011

Keď sa povie, že vonku to vyzerá ako keby boli Dušičky, každého z nás napadne vlhké počasie, ťažké mraky prevalujúce sa tesne nad našimi hlavami, sem tam, vynárajúce sa zdrapy hmly, ktoré sa vzápätí stočené neviditeľnou rukou vánku strácajú medzi hrobmi. Typický dušičkový čas. Tie tohtoročné pripadnú na utorok a stredu, prvé dni novembra.

Mnohí z nás sa vyberú na cintoríny už v predchádzajúci víkend, no najväčší nápor očakávajú cintoríny v utorok. Dušičková turistika, kedy sa snažíme navštíviť hroby vo svojich rodiskách, i v miestach kde žijeme, zo sebou prináša presun ľudskej masy všetkými smermi, podobne ako tomu je na Vianoce a Veľkú noc. Všetci sme si zvykli na výstrahy pred nerozumným správaním sa na našich cestách, ktoré mnohí z nás púšťajú jedným udom dnu a druhým von bez toho, aby sa táto výstražná informácia uložila v nejakom závíte. Hádám aj preto dochádza v tých dňoch na našich cestách ku tragédiám. Podobne je to s výstrahou, aby sme si v tomto čase, plnom citov, zaslezených očí ale i zhonu a nervozity, dávali pozor na svoje osobné veci a svojich blízkych, hlavne tých najmenších.

Veru, aj záchranné služby majú počas týchto dní plné ruky práce. U starších ošetrujú zranenia po pádoch, podvrtnuté a zlomené končatiny, u tých najmenších najčastejšie drobné popáleniny, oderky, rozbité kolená a hlavy. Darmo, miesta na našich cintorínov je málo, hroby sú niekde doslova natlačené na milimetre od seba, svoje robí aj tma či šero. Chceli by sme preto aj my, upozorniť na možné riziká a popriať vám šťastný návrat domov.

Keď večer zasadnete k spoločnému stolu a ešte raz spomeniete na výnimočnosť, lásku a dobrotu vašich drahých zosnulých, v srdciach sa rozleje pokoj, duša sa naplní vedomím, že ani smrťou predsa nič nekončí.

Vznik sviatku Všetkých svätých a Pamiatky zosnulých

Uctievanie svätých má v cirkvi dlhoročnú históriu. Stanoveniu pravidiel však predchádzali búrlivé debaty a spory, kde oponenti túto prax odsudzovali. Rozhodného kroku sa ujal pápež Gregor III., ktorý rok po svojom nástupe zvolal do Ríma synodu /732/, ktorá sa zaoberala obranou obrazov svätých a Boha. Medzi vážne rozhodnutia v súvislosti s uctievaním svätých, patrí i ustanovenie sviatku „všechsvätých“ na 1. november.

Kým sviatok Všetkých svätých sa týkal len svätcov, Pamiatka zosnulých sa dotýka každého, kto na tejto zemi žil. Jej usta-

novenie vyhlásil v roku 1002 Silvester II. Bol prvým francúzom, ktorý sa dostal na pápežský stolec. Gerbert bol profesorom teológie, neskôr biskupom v Reims, následne arcibiskupom v Ravenne. Vybral si meno Silvester II. 999-1003. Bol vzdelancom, vychovaný v kláštore sv. Geralda, zaoberal sa aj filozofiou, lekárskou vedou, fyzikou, matematikou i kontroverzným hvezdárstvom. Po jeho nástupe na pápežský stolec si zobral ako vzor dobu Konštantína Veľkého, za cieľ si kládol napraviť skazený svet, povzniesť Rím z úpadku do ktorého padol v poslednom storočí prvého milénia. V cisárovi Otovi III. ktorý mu prirástol k srdcu ako syn, videl veľkého panovníka

formátu Karola Veľkého. Keď 23. januára 1002 vo veku dvadsaťdva rokov cisár zomrel, veľmi ho to zasiahlo. Po návrate z pohrebu vydal v Ríme nariadenie, aby sa 2. november, deň po sviatku „Všetkých svätých“ slávil ako pamätný deň zomrelých, tzv „Dušičky“. Ako prvý ho do praxe uviedol Odilo, opát clunského kláštora.

(op)

Pohrebák medzi vami

V dňoch dušičiek, bude naša redakcia prítomná na bratislavských cintorínoch. Sviatočná atmosféra, kedy sa hádam jediný raz do roka ľudia neboja hovoriť priamo o veciach posledných, kedy si fakt ľudskej mortality pripúšťajú bližšie, nás núti k tomu, aby sme boli medzi vami. Zároveň sme sa rozhodli predstaviť bližšie verejnosti náš magazín, o ktorom väčšia časť obyvateľstva ani nemá tušenia. Každý kto odpovie na jednoduché štyri anketové otázky, dostane jeden výtlačok Slovenského pohrebáku. Ak sa rozhodne magazín odoberať pravidelne, stačí ak nám poskytnete svoju adresu.

Súčastou akcie bude i propagácia služieb spojených s pohrebníctvom, prípadní záujemci o uvedenie svojich služieb v našich reklamných materiáloch sa môžu do desiateho októbra obrátiť na našu redakciu.

FOTOSÚŤAŽ

Celoslovenská súťaž o najlepší moment „Dušičky 2011“

Redakcia vyhlasuje súťaž o najlepšiu fotografiu zhotovenú v dňoch sviatku Všetkých svätých a pri príležitosti Pamiatky zosnulých. Obdobie slávania týchto sviatkov sprevádzajú hojné návštevy našich cintorínov, ktoré sa tak stávajú miestom stretávania sa celých rodín, priateľov a známych, ktorí sa počas roka mnoho-razy ani nevideli. Atmosféra vládnuca na cintorínoch má svoje neopakovateľné čaro, vzduch je presýtený vôňami kvetín, vencov a venčekov, od skorých ranných hodín až do ďalšieho rána sa na hrobch mihotajú plamienky spomienok a dotvárajú tak celkový obraz sviatkov.

Pri tejto príležitosti chceme osloviť všetkých fotografov, malých i veľkých, aby nám svoje foto vystihujúce práve náladu a atmosféru týchto dní zaslali na adresu našej redakcie, čím sa zapoja do súťaže o najlepšiu fotografiu „Dušičky 2011“.

1. miesto 30,-€

2. miesto 20,-€

3. miesto 10,-€

Najlepšie fotografie, i z tých ktoré sa neumiestnia na prvých miestach, budú priebežne publikované v našom magazíne počas celého budúceho roka a samozrejme budú uverejnené aj s menami autorov v našom internetovom vydaní Slovenského Pohrebáku.

Podmienky súťaže:

Fotografie prijímame výhradne v elektronickej podobe zasielané mailom. Každý súťažiaci môže zaslať max. tri fotografie (plný počet nie je podmienkou), v max. rozlíšení 1000px väčšia strana, a max. veľkosť 1,2mb.

Naša mailová adresa slovenskypohrebak@gmail.com

Redakcia si vyhradzuje právo zaslané fotografie uverejňovať výhradne vo svojom magazíne a na svojom webovom priestore podľa vlastného uváženia s tým, že u každej takto použitej fotografie zverejní meno jej autora, popr. miesto, kde bola fotografia poriadaná. Zaslaním fotografie na adresu redakcie odosielateľ plne akceptuje rozhodnutie poroty zostavenej z členov Nezávislej organizácie bratislavských fotografov www.nobaf.sk a vzdáva sa prípadného odvolania vopred. **Uzávierka súťaže je 25. novembra 2011.** Fotografie zaslané po tejto lehote nebudú do hodnotenia zaradené.

Banskobystrické krematórium dosluhuje

Správca Banskobystrického krematória Pavol Bielik.

Krematórium v Banskej Bystrici funguje bez prestávky 31 rokov a tri mesiace a nutne potrebuje rekonštrukciu. Jedno z najstarších krematórií na Slovensku je v nevyhovujúcom technickom stave, pričom v súčasnej prevádzke ho udržiavajú iba pravidelné opravy. Zariadenie volá po výmene zastaralých pecí a vnútornej modernizácii priestorov.

Myšlienka vybudovania najväčšieho stredoslovenského krematória vznikla v 70 rokoch v rámci plánovania koncepcie krajových krematórií. Objekt v tom čase navrhla trojica uznávaných architektov Igor Teplan st., Elena Bellušová a M. Kasandra. Sprevádzkovali ho v roku 1980, pričom prvé urny so spoločnými nebožtíkmi začali pochovávať na blízkom urnovom háji v roku 1981. Krematórium dodnes využíva technické zariadenia, ktoré v súčasnosti už ne zodpovedajú náročným kritériám v produkcii emisií, pričom zrejme patria medzi najstaršie v bývalom Československu. Zariadeniu pecí počas spolopenia neprosievajú farby a kovy z truhiel, ale tiež kovové a titánové náhrady v telách nebožtíkov, ktorých je stále viac.

Podľa Pavla Bielika z mestskej organizácie Záhradnícke a rekreačné služby mesta (ZARES) Banská Bystrica, ktorá spravuje krematórium od roku 2007, nevyhovujúce zariadenia je nutné nahradiť modernejšou technológiou, ktorá bude spĺňať prísne hygienické a ekologické štandardy. „Banskobystrické krematórium nutne potrebuje rekonštrukciu pecí, budovy a inžinierskych sietí. Prevádzka je možná len preto, že pravidelne vykonávame nevyhnutné kontroly a opravy,“ hovorí P. Bielik, ktorý šéfuje prevádzke od januára 2007. Sám by chcel vychádzať v ústrety občanom tým, že by zariadenie disponovalo bezbarierovým prístupom, modernejšou obradnou sieňou, ale aj novou klimatizáciou, pretože súčasná vzduchotechnika je príliš hlučná a ruší obrad poslednej rozlúčky. Po rekonštrukcii si pozostali budú môcť v prípade záujmu priamo pozrieť spálenie pozostatkov ich zosnulého. Novinkou by malo byť využívanie tepla z pecí na vykurovanie budovy.

Havarijný stav krematória bývalé vedenie mesta Banská Bystrica navrhlo riešiť prenájomom cez verejnú obchodnú súťaž. Bývalý primátor Ivan Saktor mal zastupiteľstvu navrhnúť vhodnú firmu. Súčasní poslanci mestského zastupiteľstva však o tomto návrhu zatiaľ nehlasovali. Prenájom prevádzky na dvadsať rokov neodporučila finančná komisia. Kritici pochybovali či

bola súťaž verejná a poukázali tiež na to, že do súťaže sa prihlásili iba dvaja záujemcovia. S prenájomom sa nestotožnil ani vedúci krematória P. Bielik, ktorý považoval pripravenú nájomnú zmluvu pre Mesto za zjavne finančne nevýhodnú. Bielik okrem iného argumentuje výraznou mestotvornou funkciou krematória, ktorú by malo mesto zachovať z pozície majoritného vlastníka. Súčasnú vedenie ZAaRESu preto novému vedeniu mesta pripravuje projekt na rekonštrukciu prevádzky, finančné náklady však zatiaľ nie sú kompletne vyčíslené.

Banskobystrické krematórium spolopenuje pozostalých z vyše dvadsiatich okresov celého Slovenska. Vyšší záujem o spolopenie za ostatné roky si P. Bielik vysvetľuje dobrou cenou za spolopenie, ktorá je 105,89 euro, ako aj komplexom služieb, ktoré krematórium v Banskej Bystrici poskytuje. Pre pozostalých je podstatné, ako rýchlo po obrade dostanú urnu s popolom. V praxi dodáme urnu do 10 dní od obradu. V minulom roku to bola podľa neho najnižšia cena za spolopenie na celom Slovensku, pričom je predpoklad, že za takýchto nízkych cien sa bude záujem pozostalých zvyšovať.

Napriek celkovému nárastu počtu spolopených v stredoslovenskom krematóriu, v Banskej Bystrici prevažuje klasické pochovávanie do zeme. Šéf krematória síce na jednej strane víta celkový nárast kremácií, ale na druhej strane ho mrzí, že klesá záujem o rozlúčku s nebožtíkom v obradnej sieni Domu rozlúčky, ktorý tvorí súčasť architektonického komplexu zariadení Centrálného cintorína v Banskej Bystrici. „Je to škoda, že tento priestor, ktorý spĺňa všetky atribúty dôstojnosti a kvality pre všetky druhy obradov poslednej rozlúčky sa využíva minimálne. Dnes je u nás bežné, že cirkevné obrady, najmä katolícke v krematóriu majú aj druhú časť obradu, keď pozostalí urnu spolu s kňazom uložia do hrobu. Pri občianskych obradoch v krematóriu samozrejme urny ukladáme s pozostalými do Urnového hája,“ uviedol P. Bielik. (mli)

Urnový háj pri krematóriu.

Urnové steny pri Banskobystrickom krematóriu, ktoré súčasný správca považuje za nelegálne vybudované a chce ich presunúť.

Miesto na vystavenie rakvy počas smútočného obradu odkrýva pohyblivá stena.

Vstupné dvere do budovy sú vysoké takmer šesť metrov a okrem zložitej manipulácie spôsobujú v chladnejších mesiacoch únik tepla.

Pohľad na najväčšie krematórium v stredoslovenskom regióne, ktoré je v prevádzke vyše tridsať rokov.

■ **Pavol Bielik**, vedúci prevádzky krematória a cintorínov v Meste Banská Bystrica

Urnové steny u nás nie sú zaužívané. Slováci sú navyknutí pochovávať do klasických hrobov. Už len to, že sú ochotní dať spolopnúť nebohého je veľká zmena v myslení a správaní. Následne potom už závisí na regionálnych podmienkach do akého hrobu uložia ostatky, aký urnový hrob si pozostalí vyberú. Tie možnosti sú rôzne, od uloženia urny do klasického hrobu až po samostatný urnový hrob, prípadne urnová stena. Tí, čo majú klasický hrob, ukladajú si urnu doň. Rozhoduje aj ekonomika. Urnové steny je aj jedna z ďalších možností intenzívnejšie využívať ten, ktorý daný cintorín. Treba si však uvedomiť, že musíme dať priestor na také pochovanie, aké si pozostalí prajú. Argument správcov a prevádzkovateľov pohrebísk, že nemáme miesta na klasické pochovanie, nie je miestnym argumentom. Sú také cintoríny, kde vhodné zvolená urnová stena, veľkosťou, výškou, dĺžkou, môže byť prínosom, ale to skutočne závisí od daných podmienok, na tom ktorom cintoríne. Veľmi citlivo je potrebné budovať urnové steny. Nie je vhodné budovať veľké steny, lebo nie vždy pre pozostalých prinesú ten efekt. Veď predsa aj táto forma uloženia ostatkov je pre občana – pozostalých. Na toto by sa nemalo zabudnúť, keď sa rozhodne budovať urnová stena. Položím otázku, viete si predstaviť, koľko rodinných príslušníkov sa na výročné sviatky bude „tlačiť“ pred urnovou stenou, ako to tam vyzerá, je to dôstojné? To duchovno stíšenia sa pri urnovej stene akosi stráca...

■ **Viola Somorovská**, vedúca prevádzky cintorínov v Nitre

V posledných rokoch stúpol počet kremácií z celkového počtu obradov v Nitre na 1/3. Záujem o urnové miesta rastie. V súčasnosti bola vybudovaná urnová stena /kolumbárium/ na Cintorínskej ulici, ktorá sa nachádza vedľa mestského cintorína a jej kapacita je cca 600 urnových miest. K výhodám alebo nevýhodám urnových miest v kolumbáriu sa zatiaľ nebudem vyjadrovať - nemáme praktické skúsenosti. O pridelenie miesta v urnovej stene prejavilo záujem zatiaľ 45 záujemcov.

Cenník v Banskobystrickom krematóriu

● spolnoenie nebožtíka	105,89 euro
● úprava popola	10,08 euro
● urna	6,05 euro
● transportný obal a balné	6,05 euro
● poštovné	2,70 euro

Čo sa deje s odobratými vzorkami pri pitve?

Mgr. Marcel Lincényi, PhD.

Redakcia Slovenský Pohrebák pokračuje v téme súdne lekárstvo. V prvom čísle sme Vám poodhalili dvere na patológii. O legislatíve súdneho lekárstva ste sa mohli dočítať v druhom čísle. Dnes Vám prinášame informácie o tom, čo sa deje zo vzorkami, ktoré patológ odoberie pri patologicko-anatomickej pitve z mŕtvych tiel. Tento krát sme sa s našimi otázkami obrátili na odborníka z Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou.

Odpovedá poverená riaditeľka odboru súdneho lekárstva a patologickej anatómie Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou

MUDr. Iveta Rosenbachová

• Ktoré zariadenia v SR majú možnosť analyzovať laboratórne vyšetrenia vzoriek odobratých pri patologicko-anatomických a ktoré pri súdno-lekárskejších pitvách? Prípadne ak ich je veľa, tak koľko ich je?

Vyšetrenia nekroptických biologických materiálov t.j. vzoriek odobratých z mŕtvych tiel pri súdno-lekárskejších a patologicko-anatomických pitvách vykonávajú všetky laboratória súdno-lekárskejších a patologickoanatomických pracovísk Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou (ďalej len „SLaPA pracoviská“), ktorých je 10.

• Aké sú najčastejšie histologické laboratórne vyšetrenia a aké najčastejšie toxikologické vyšetrenia sa v súčasnosti diagnostikujú?

Medzi najčastejšie histologické vyšetrenia patria vyšetrenia vzoriek odobratých zo životne dôležitých orgánov – mozgu, srdca, pľúc, pečene, obličiek. Tieto vyšetrenia sú štandardným histologickým vyšetrením pri každej pitve. Samozrejme, ak je to potrebné, vyšetrujú sa aj ďalšie orgány a tkanivá odobraté z tela. Čo sa týka toxikologických vyšetrení, tie sa vykonávajú na vzorkách živých aj mŕtvych ľudí. Základným vyšetrením

pri každej súdno-lekárskej pitve je vyšetrenie alkoholu v krvi. Okrem zisťovania alkoholu, medzi ďalšie toxikologické vyšetrenia patrí vyšetrenie cudzorodých toxických látok v krvi a v moči (prípadne inom biologickom materiáli odobratom z tela pri pitve), predovšetkým liečiv a psychoaktívnych látok (drogy, omamné a návykové látky), ďalej vyšetrenie oxidu uhľového v krvi a kyanidov. Tieto vyšetrenia sa vykonávajú podľa potreby konkrétneho prípadu - takmer pravidelne však v prípadoch úmrtí spôsobených sebapoškodením, napadnutím inou osobou, pri dopravných úrazoch, pracovných úrazoch, ale aj vtedy, ak sú potrebné pre diagnostický záver daného prípadu.

• Koľko histologických a koľko toxikologických vyšetrení sa na Slovensku zrealizovalo v minulom roku?

Úrad nedisponuje informáciou, koľko je takýchto vyšetrení na celom Slovensku, ale len v rámci jeho pracovísk. V roku 2010 sa vykonalo 72 026 histologických a 51 782 toxikologických vyšetrení spolu na všetkých SLaPA pracoviskách.

• Aké je percentuálne rozloženie histologických a toxikologických vyšetrení na Slovensku?

Zo všetkých vyšetrení, ktoré sa vykonali na SLaPA pracoviskách úradu v roku 2010 tvoria 58,18% histologické vyšetrenia a 41,82% toxikologické vyšetrenia. Ako je uvedené vyššie, nedisponujeme informáciou o celkových počtoch za celé Slovensko.

• Robí sa na Slovensku viac alebo menej histologických a toxikologických vyšetrení ako po minulé roky?

Úrad sa môže vyjadriť len k vyšetreniam, ktoré vykonáva na svojich pracoviskách, nie k situácii na celom Slovensku. Celkovo môžeme povedať, že počty vyšetrení v posledných dvoch rokoch majú mierne klesajúcu tendenciu.

• Odoberajú sa vzorky pre laboratórne účely z každého pitvaného nebožtíka?

V prípade súdno-lekárskejších aj patologicko-anatomických pitiev sa na histologické vyšetrenie odoberajú vzorky z každého mŕtveho tela (samozrejme, ak je to možné napríklad v prípade kostrového nálezu alebo pokročilých hnilobných zmien tela nie je možné odobrať žiadny orgán, možno odobrať však kostné tkanivo). Na toxikologické vyšetrenia pri súdno-lekárskejších pitvách sa štandardne odoberajú vzorky krvi a moču, ktoré sa

podľa potreby daného prípadu vyšetrujú alebo sa odložia na určitú dobu (6 mesiacov). Po uplynutí tejto doby od pitvy sa všetky vzorky na toxikologické vyšetrenie likvidujú. Vyšetrenie alkoholu je štandardným toxikologickým vyšetrením takmer pri každej súdnej lekárskej pitve, pričom toto vyšetrenie môžu dopĺňať ďalšie toxikologické vyšetrenia. Na väčšine súdnej lekárskej pracovisk úradu sa vykonávajú aj ďalšie laboratorné vyšetrenia - sérohematologické vyšetrenia (vyšetrenie krvnej skupiny), vyšetrenia povýstrelových spodín (pri strelných poraneniach), vyšetrenia rozsievok (pri utopeniach) a röntgenologické vyšetrenia (v prípade strelných poranení, dopravných úrazov, podozreniach na týranie detí).

• **V ktorých prípadoch by patológ mal určite odobrať vzorku a zasláť ju do laboratória na vyšetrenie?**

V každom jednom prípade, kedy je potrebné vykonať laboratorné vyšetrenie, musia lekári vykonávajúci pitvu, či už súdny lekár alebo patológ, odobrať potrebné vzorky a indikovať potrebné laboratorné vyšetrenia.

• **Sú nejaké limity laboratorného vyšetrenia zo vzoriek odobratých pri pitve?**

Vzorky odobraté po pitve na toxikologické vyšetrenie musia byť vyšetrené do 4 týždňov a na histologické vyšetrenie musia byť vyšetrené do 3 týždňov.

• **Sú vzorky z takéhoto laboratorného vyšetrenia zo zákona archivované?**

Výsledky z laboratorných vyšetrení sú súčasťou pitevného protokolu, ktorý v zmysle vnútorných predpisov ÚDZS uchováva po dobu 20 rokov. mli

DEWI SLOVAKIA
Príslušenstvo pre pohrebné služby

mobil: +421 918 33 62 99

e-mail: dewi@dewi.sk

www.dewi.sk

Smútočné ikebany

Slovo *ikebana*, ako iste mnohí tušia, je japonského pôvodu. V našej západnej kultúre, si pod týmto pojmom možno predstavíme čosi úplne iné ako by si predstavil Japonec. V ich kultúre sa ikebana rozvinula do umeleckého oboru. Umenie ikebany sa riadilo prísnyimi predpismi. Japonci, podobne ako iné smery východného náboženstva verili v posvätnú podstatu rastlín. Až neskôr toto umenie zovšednelo, dnes je súčasťou čajových obradov prebiehajúcich i v rodinách.

Kvety postupne strácali náboženský význam prenikali do všedného života ľudí. Napriek tomu, symbolický a duchovný význam, kvety do dnešných dní nestratili. Symbolika kladenia vencov k pamätníkom, na hroby, pamätné miesta to len potvrdzuje. I preto patria kvety neodmysliteľne k poslednej rozlúčke s blízkym, ktorý je odprevádzaný z tohoto sveta v záplave rôzne tvarovaných a druhovo zastúpených kvetov.

Smútočná ikebana je už zabehnutý floristický pojem. Stretne sa s ňou v kvetinárstvách i pohrebníctvách. Ikebana je dekorácia z kvetov, niečo medzi vencom a kyticou. V zásade ide o aranžovanie kvetín do penovej hmoty. Tá sa nechá nasáť vodou, pokiaľ ide o dekorácie z čerstvých rezaných kvetov, ale môže poslúžiť i suchá na kvety umelé. Takéto ikebany sa pripevňujú najmä na veko rakvy pri poslednej rozlúčke so zosnulým. Ikebany, podobne ako aj smútočné vence, vyjadrujú osobnosť zosnulého, alebo vzťah najbližších pozostalých k nemu.

Môžu ju využiť aj ako dekoráciu v obradnej miestnosti, kostole, či priamo na hrobe. Krása a praktickosť takejto dekorácie spočíva v jej stabilite, jednak drží svoj tvar, je možné ju postaviť kamkoľvek. Ikebany sa dajú taktiež využiť pri výročiach zosnulého, kedy si jeho najbližší chcú uctiť pamiatku takouto aranžovanou pozornosťou. Tu sa už možno viac prihliada na druh príležitosti, či výročia zosnulého, alebo ročné obdobie.

V krajine vychádzajúceho slnka, ktorá je kolískou tejto aranžérскеj techniky sa kladie dôraz na harmóniu línií, tvarov, a farieb. Zatiaľ čo u nás sa zdôrazňuje predovšetkým množstvo a krása kvetov, v Japonsku sú rovnako podstatné listy, stonky, konáriky a v neposlednom rade aj váza, či nádoba v ktorej má výsledný tvar vyniknúť. Celý princíp tejto kultivovanej techniky je postavený na troch hlavných bodoch symbolizujúcich nebo, zem a ľudstvo. Zmysel pre proporcie a zladenie, ako farieb tak i tvarov, by mohol byť inšpirujúci i pre dekorácie v našich končinách.

Neváhajte preto pri všetkých významných, smutných i radostných udalostiach použiť ako dekoráciu ikebanu. Profesionálne stvárnená pre konkrétnu príležitosť je ozdobou, ktorá je ústredným bodom celej výzdoby.

Pamiatka Novohradu

Donedávna bolo toto miesto len ťažko povšimnuteľné. Jeho existenciu neregistrovali ani mnohí ľudia z jeho blízkeho okolia. O zveladenie a znovuzrodenie - čo znie v tejto súvislosti možno trochu paradoxne, sa postaral RNDr. Ján Aláč dokumentátor Gemersko - malohontského múzea v Rimavskej Sobote, ktorý sa zaujíma práve o históriu cintorínov v Novohrade a Gemeri - Malohonte, ako aj o ľudovú tvorbu a rezbárstvo.

„Zhruba tri desaťročia bol priestor starého cintorína prakticky neprístupný. Niekedy v rokoch 2000 – 2001 som tam bol prvýkrát fotografovať staré náhrobníky, no podarilo sa mi zachytiť len niekoľko, aj to iba tie, ktoré boli na okraji a dalo sa k nim dostať. V roku 2004 Obec Horný Tisovník, pristúpila k vyčisteniu priestoru od hustého porastu krovín a agátov. Až potom priestor odkryl svoje čaro a potenciál.“ Horný Tisovník je malá obec nachádzajúca sa na severe regiónu Novohrad v okrese Detva. Prvá písomná zmienka o nej pochádza z 16. storočia. Všetky obce v tomto chotári majú spoločný nielen poľnohospodársko pastiersky lazničný ráz, ale i na cintorínoch vidieť spoločný štýl vypovedajúci o ľudovej tvorivosti, viere, symbolike a spôsobe uctenia si pamiatky zosnulých. Väčšina obcí v Novohradskej stolici je evanjelická. V dedinách Horný a Dolný Tisovník, Červeňany, Ábelová, Polichno, Madačka, Nedelište, Veľký Lom, alebo v zaniknutej obci Turie Pole nachádzame podobné náhrobné kamene z rokov 1870 -1930. Náhrobníku sa v tejto oblasti nepovie inak ako pomník. A práve takéto pomníky - pamätníky, pôsobiace skoro ako oltáriky, sa na starobyľom cintoríne v Hornom Tisovníku rozhodol zrenovovať RNDr. Ján Aláč. Na samotnej realizácii sa podieľala Obec Horný Tisovník a jej obyvatelia vo forme verejnoprospešných a dobrovoľníckych prác, ale i niektorí remeselníci - živnostníci z obce. Nezanedbateľná bola aktivita starostu obce Jána Kluku.

V roku 2009 projekt podporil Banskobystrický samosprávny kraj a v roku 2010 bol rozsiahlejší koncipovaný projekt podporený z Programu obnovy dediny.

Vyššie 80 bohato zdobených a tvarovaných kamenných náhrobníkov a 30 náhrobných drevených dosiek reprezentuje ukážku ľudovej tvorivosti a výtvarného prejavu evanjelikov augsburského vyznania v Novohrade. Predpokladá sa, že ich tvar mohol vychádzať z napodobenia tvaru ľudskej postavy. „To nebolo tomuto typu prostredia celkom vlastné a skôr sa tomu tvorcovia vyhýbali z dôvodu, aby sa zosnulý nevracal do sveta živých.“ ako dopĺňa pán Aláč. Niektoré prvky sú očividne rovnaké, aké nájdeme na renesančných oltároch evanjelických kostolov tejto časti Novohradu. Výzdoba je nemenej pozoruhodná. Prevažujú rastlinné ornamenty, ale i motívy vtákov, chrobákov a ľudských hláv. Zvláštnosťou je napríklad ciferník hodín, ktorý označuje čas úmrtia zos-

nulého. Ide o zhmotnenie tradičného zvyku, pri ktorom pozostalí po smrti blízkeho zastavili chod hodín. Motív pavúka, resp. chrobáka je špecifikom kamenných náhrobníkov v tejto oblasti. Všetky náhrobníky, na ktorých je spodobený, sú z druhej polovice 19. storočia. „Jeho využitie by mohlo súvisieť s predstavou, že v takejto podobe opúšťa duša telo. Pavúk mal ma telíčku namalované srdce, čo by sme mohli chápať tak, že odnáša srdce – odnáša život.“

Nemožno nespomenúť celú plejádu najrozličnejších variant solárnych, hviezdicových motívov, roziet, ale i lunárnych motívov, geometrickej ornamentiky, najrozličnejšie podoby rastlinných motívov. Ako sa vyjadruje pán Aláč „Ide o kamennú databázu znakov a symbolov tradičného agrárneho prostredia severozápadu Novohradu“.

Na niektorých náhrobnkoch boli ornamenty zvýraznené farbami - bielou, červenou, modrou a čiernou. Túto ich pôvodnú farebnosť môžeme vidieť aj dnes po ich obnovení. Takáto farebnosť dodáva miestu posledného odpočinku akýsi optimistický ráz. Vyvoláva skôr pocit oslavy a vďaky, ako smútku a trúchlenia. Vyjadruje zmierenie s kolobehom života a prirodzenosť pominuteľnosti.

Drevené náhrobné dosky sa na väčšine cintorínov takmer nezachovali. Ich repliky vlastnoručne vytvoril pán Aláč tak, aby zahrnuli všetky typy a tvary, aké sa v týchto končinách pred mnohými rokmi používali. Rovnako sa postaral aj o vyrezávané informačné schránky, v ktorých môžeme nájsť sprievodné texty informujúce o histórii a etnografii tohoto miesta.

Poďakovanie za spoluprácu priamo na mieste, patrí i Mgr. Ludmile Pulišovej, etnografke Gemersko-malohontského múzea v Rimavskej Sobote.

Uprostred lesa v strmom svahu nad dedinou, keď sa slnko zapadajúce za kopec posledný krát oprie do kameňov a prečesá trsy dlhej trávy, pôsobí toto miesto až magickým dojmom. Farby náhrobníkov sú ešte sýtejšie a ovzdušie ešte pokojnejšie. Ticho, nehybnosť, pokoj naplní priestor nielen navôkol ale i v nás. Ak budete mať cestu touto krásnou pokľudnou a pokornou krajinou stredného Slovenska, určite sa zastavte v malej nenápadnej obci Horný Tisovník.

*Za spoluprácu na tomto článku ďakujem
RNDr. Jánovi Aláčovi
(kk)*

Pohrebárske humoresky „Ňaňo a láska k blížnemu“

Keď sa povie pohrebná služba, väčšinou každému prejde mráz po chrbáte. Je to však práca, poslanie ako každé iné a preto aj tu sa stávajú viac či menej úsmevné príhody, trapasy alebo nečakané situácie. Rozhodli sme sa dať priestor i týmto príbehom zo života. Seriál humoresiek sa v žiadnom prípade nedotýka citov pozostalých, ich smútok, žiaľ, plne rešpektujeme, preto i mená účinkujúcich v týchto reálnych príbehoch sú pozmenené. Verím, že sa vám príhody budú páčiť a nebudete na nás ako redakciu za ich zverejnenie pozerat „krivým okom“. Koniec koncov, s humorom ide všetko lepšie, i ťažké chvíle.

Bol november a jesenné slnko sa unavene šplhalo na rannú oblohu. Nebol som na tom o nič lepšie, automatickými pohybmi som zatváral dvere na pohrebnom voze pred firmou. Po úspešnom zakopnutí o poklop miestnej kanalizácie, ktorý tam už roky každé ráno na mňa čaká, som niečo nezrozumiteľné zabrblal a pootvoril vchodové dvere do dvora, kde ma s veľkou radosťou privítal majiteľov strážny pes „Ňaňko“, akási pouličná rasa menšieho vzrastu. „No aspoň niekto má zo mňa radosť“, pomyslel som si a s vyhlídkou na úspešný deň, som sa konečne uvelebil vo svojej stoličke. Káva to je to, čo ma preberie. Nacvičené pohyby rúk pripravovali povzbudzujúci mok a po prvých dúškoch som si začal uvedomovať, že som vlastne v robote.

Pretože som bol v kancelárii ešte sám a povedzme si na rovinu, ešte k tomu aj s názvom pohrebná služba, občas len tak z ničoho nič som prehovoril nahlas, aby som sa zbavil tiesnivého pocitu z prítomnosti sakrálnych predmetov používaných pri pohreboch, vonkoncom nehovoriac o rakvách vo vedľajšej miestnosti s názvom vzorkovňa. V ušiach mi ešte zneli manželkine láskavé slová pred odchodom do roboty... „*A máš čistou košelu, nezabudni sa zasa obliať kávou a obed si dávaj radšej do pusy áno!?!*“

Keď sa to preloží do reči manželskej (to pre tých, čo ešte nie sú v takomto požehnanom stave), „*Drahý mám tá nekonečne rada ... budeš mi chýbať celý deň!*“ Nuž mnohí z nás to poznajú aj v inej verzii, ale podstata je vždy rovnaká. V tom moje úvahy o krásnom rodinnom spolunažívaní prerušilo klopanie na dvere a v okamihu sa predom mnou zatmelo!

Nie, že by nastalo zatmenie slnka, to skutočne nie, vo dverách sa objavila pani plnoštíhlej postavy, obrovitého charakteru, čo zabraňovalo jednak priamemu vstupu svetla do kancelárie, zároveň aj vstupu akémusi pánovi, čo stál za ňou. Až neskôr som sa dozvedel že to bol jej zať Jozífek. „*Nech sa páči podte ďalej!*“, vítam ich so slovami úcty k danému okamihu. Opäť sa v kancelárii rozjasnilo, začínam mať prehľad. Usádzam ich do foteliek a prebieha klasický rozhovor o zosnulom, zostavovanie akéhosi itinerára priebehu pohrebu.

Pani Eve (nazvime ju tak), zomrel manžel a pri našom rozhovore sa samozrejme nedá ubrániť slzám a pocitu, že sme stratili niekoho blízkeho. Vreckovka putovala s kabelky k očiam a späť, ani som nechcel pomyslieť na moment, ku ktorému má človek v takejto situácii vždy blízko. Neraz sa stalo, že sa klient jednoducho zosypal. Že by som to s ňou v takej chvíli ozaj nemal ľahké, naznačovala jej úctyhodná váha ďaleko prevyšujúca 120 kilo. V mojej mysli sa vynorila ďalšia, zdanlivo neprekonateľná

komplikačia. Ako ju dostaneme cez dvere do vzorkovne? Už majstri murári mi naznačovali „*osemdesiatka šéfe bude sem malá, ale ako chcete!*“...

„*Ná šak Pepane, úfam vybereš nejakú truhlu, néé?*“ mieriac pohľadom na svojho zaťa. Odľahlo mi. Ona hádam číta moje myšlienky, prebehlo mi hlavou a odprevádzam Jozífka do vzorkovne. „*Mamóó... zobereme detskú, tá je lacnejšá!*“ Tentokrát som už aj ja spozornel, a s údivom som sa pozeral na Jozífka či to myslí vážne. Červená farba v tvári pani Evy teraz nebola od slz zármutku, ale od zlosti.

„*Šéfinku!*“, obrátila sa na mňa s dôverou „*môžete mi poštat to tažútko ze stola, úfam ho trefím, šak není daleko!*“.

Jozífek pochopil, že to myslí svokra vážne a konečne sa dialkovo dohodli, akú rakvu bude mať svokor na pohrebe. Papierová dokumentácia bola hotová raz dva a naše stretnutie sa chýlilo ku koncu. Moja vrodená inteligencia našepkávala, aby som pani Evu odprevadil aspoň k dverám, veď na jednej strane sa to patrí, na druhej sa uistím, že neodíde aj s mojimi verajami. Vstal som teda spoza stola a ráznym krokom som sa posunul k vchodu, aby som jej otvoril dvere. To som ešte netušil, aké prekvapenie ma medzi nimi čaká...

Treba v tejto súvislosti podotknúť, že náš osobný strážca pes „*Ňaňo!*“ obľuboval obhrýzať veľké špikové kosti a na znak vďaky nám ich ohlodané s obľubou nosil na prah dverí. Boli tam!!! Kostí sa nedali prehliadnuť, pani Eva ich mala rovno pred sebou. Chcel som zachrániť situáciu štipkou humoru, ktorý je aj pohrebákovi vlastný. Špicou topánky som odkopol najväčšiu z nich. „*Ňaňo, anciáša tvojho, zase si bol na cintoríne!?!*“ S blaženým úsmevom na tvári som považoval túto situáciu za vyriešenú...

V tú ranu sa za mojím chrbtom ozvalo strašidelné žuchnutie, pani Eva sa okamžite a bez varovania zosypala v plnej kráse a hlavne váhe na svojho zaťa Jozífka. Jozífek a ja sme mali oči akosi vypučené, no každý z nás z iného dôvodu. Jediný kto mal radosť z nečakanej situácie bol pes „*Ňaňo!*“. S krútiacim chvostom sa pozeral (mám pocit, že sa smial), ako pomaly preberám pani Evu a vyslobodujem s pod nej Jozífka. Už ani neviem ako sme sa rozlúčili, týždeň som sa pohyboval od hanby v tieni stromov. Nuž, pokiaľ by si niekto myslel, že príbeh týmto končí, je na hlbokom omyle...

Pretože bolo potrebné ukončiť niektoré úkony súvisiace s pochovaním a dokumentáciou, dostavil sa náš Jozífek opäť na pohrebnú službu. V očiach šibalský lesk, v ruke držal fľašu koňaku a doslova vtrhol seabedome do kancelárie.

„*Šéfinku ... Šéfe ... tak sem tu! Nebojte sa, šecker je v porádku, svekra zostala doma. Popravdze šak sa jej ani moc nescelo jít ... škoda néé?*“

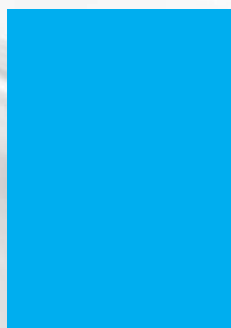
Nechápajúco pozerám na Jozífka, úprimne povedané aj ja som rád, že pani Eva zostala doma. A Jozífek mlel ďalej „*Šéfe... Šéfinku ... no bilo to super! Donísel sem flašku konaku, to máte odemňa!*“, sype slovo za slovom, „*a mohli ste mjet aj neco navíc.*“

„*Ako to?*“, nechápavo pokladám otázku. Jozífek sa na mňa pozrel, pomaly sa mu z očí vytrácal lesk a s veľkým povzdychom prehlásil, „*Keby vtedy svekru šlak trefil, mohli ste mjet dvje flaše konaku a pjetstovku k temu! Fčil sme sa aspoň dobre zasmíli!*“ dodáva.

Nuž láska k blížnemu nepozná hranice...

Cenník reklamy

Typ inzercie	Rozmery	Cena v €
PR článok	1-2 strany	700-1900 €
Zadná strana obálky	celá/spadávká	1450 €
Druhá strana obálky	celá/spadávká	1100 €
Druhá strana obálky	1/2 strany	600 €
Dve vnútorné strany stred	celé	1950 €
1 strana vnútorná	A4	650 €
1/2 strany vnútorná	A4	350 €
1/4 strany vnútorná	105x148	163 €
1/8 strany vnútorná	87x58 mm	83 €

Celá strana

1/2 strany
na šírku1/2 strany
na výšku1/4 strany a 1/8 strany
podľa výberu

Slovenský pohrebák vychádza štvrtročne, je zdarma distribuovaný cieľovým skupinám z podnikateľskej sféry a radov občanov, ktorí sa touto problematikou zaoberajú či už v rámci svojho biznisu alebo to vyplýva z ich pracovných povinností (domovy seniorov, hospice i vybrané zdravotnícke zariadenia, pohrebné a prevozné služby, výroba v oblasti pohrebníctva a súvisiace remeslá), zo štátnych orgánov (miestne úrady, matriky, úrady verejného zdravotníctva). V neposlednom rade je zasielaný i širokému spektru súkromných záujemcov z radu občanov, ktorí sa prihlásili k odberu magazínu individuálne.

Na plošnú reklamu pre posledné vydanie v tomto roku poskytujeme vianočnú zľavu 10%. V prípade zadania opakovanej inzercie, je možné uplatniť ďalšiu zľavu vo výške taktiež 10%. Celkovo tak môžete ušetriť až 20% vašich nákladov!

V prípade grafického spracovania z našej strany si účtujeme príplatok do 20%, podľa náročnosti projektu.

Podklady pre reklamu dodávajte za dodržania týchto technických parametrov:

Neseparovaný, uzavretý dokument vo formáte pdf, bez priložených profilov, obrázky v rozlíšení 300 dpi, perovky 1100-1800 dpi, vo farbe CMYK. Spadávká 5mm, odsadenie orezových značiek 5mm.

Podklady prijímame na nosičoch DVD/CD najneskôr 21 dní pred uzávierkou magazínu.

Inzercia bude zrealizovaná na základe zmluvy, ktorá obsahuje všetky podmienky pre obe strany. Poskytnuté údaje i podklady pre reklamu budú použité výhradne pre účel dohodnutý v podmienkach zmluvy, ktorá špecifikuje objednávku a poskytnutie reklamy v tlačenej verzii magazínu Slovenský pohrebák.

• Cafe

• R 503

• Toscana

Karsol - Peter Pastorok
Družstevná 8, 945 01 Komárno
mob.: 0905 314 801
www.karsol.sk

Predaj vysoko-kvalitných truhiel Sales of High-Quality Coffins

Karsol - Peter Pastorok
Družstevná 8, 945 01 Komárno
mob.: 0905 314 801
www.karsol.sk